

Leerkrachthandleiding Plus (start) Informatief/fictief

Les 1 - 15: 'Brons'

Inhoudsopgave

Overzicht 'Brons' – Linda Dielemans	5
OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 1-5.....	6
Les 1.....	8
Les 2.....	12
Les 3.....	14
Les 4.....	16
Les 5.....	18
OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 6-10.....	21
Les 6.....	22
Les 7.....	26
Les 8.....	28
Les 9.....	30
Les 10.....	32
OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 11-15.....	35
Les 11.....	36
Les 12.....	38
Les 13.....	40
Les 14.....	42
Les 15.....	44
Antwoorden teamboekje	47
Antwoorden toetsen	57

Overzicht 'Brons' – Linda Dielemans

Les	1-5	6-10	11-15
Bladzijde	7 t/m 55	56 t/m 115	116 t/m 183
Woorden van de week	het ven de voordelen <u>wegen</u> <u>zwaarder</u> dan de nadelen (uitdr.) het aanzien	linnen kerven grimmig	de sikkel de ceremonie de ravage
Lezen en team-opdrachten	<p>Woorden van de week: Betekenenissen opzoeken in het (spreek)-woordenboek. Teamwoordenboek aanvullen.</p> <p>Lezen: <u>Voorspellen</u> Inhoud van het boek n.a.v. de kopjes.</p> <p><u>Vraag & antwoord</u> Perspectieven ontdekken. Tekst beoordelen op feiten.</p> <p><u>Samenvatten</u> Archeologische vondsten.</p>	<p>Woorden van de week: Betekenenissen opzoeken in het (spreek)woordenboek. Teamwoordenboek aanvullen.</p> <p>Lezen: <u>Voorspellen</u> Het verhaal van Mare.</p> <p><u>Vraag & antwoord</u> Aanwijzingen benoemen om perspectief te ontdekken.</p> <p><u>Samenvatten</u> Het verhaal van Mare. Tijdlijn archeologische vondsten aanvullen. Samenvatting van het Onderzoekersteam vergelijken.</p> <p><u>Verhelderen</u> In eigen woorden uitleggen wat een bronzen bijl speciaal maakt.</p>	<p>Woorden van de week: Betekenenissen opzoeken in het (spreek)woordenboek. Teamwoordenboek aanvullen.</p> <p>Lezen: <u>Voorspellen</u> Hoe het verhaal van Tark verder gaat.</p> <p><u>Verhelderen</u> Uitleggen waarom sommige stukken tekst schuingedrukt staan.</p> <p><u>Samenvatten</u> Wat het zwaard van Ommerschans zo speciaal maakt. Tijdlijn archeologische vondsten aanvullen.</p> <p><u>Vraag & antwoord</u> Verschillende soorten verhaalgenres onderzoeken en bepalen wat voor soort verhaal 'Ada' is.</p>
Toets-opdrachten*	<p>Begrijpend lezen: 3 meerkeuzevragen 2 open vragen</p> <p>Woordenschat: 2 open vragen, 1 betekenisvolle zin, 2 meerkeuzevragen</p>	<p>Begrijpend lezen: 3 meerkeuzevragen 2 open vragen</p> <p>Woordenschat: 2 open vragen, 1 betekenisvolle zin, 2 meerkeuzevragen</p>	<p>Begrijpend lezen: 3 meerkeuzevragen 2 open vragen</p> <p>Woordenschat: 2 open vragen, 1 betekenisvolle zin, 2 meerkeuzevragen</p>
Schrijf-opdrachten	Vrij schrijven: Verhaal vanuit verschillende ik-perspectieven (voorbereiding).	Vrij schrijven: Verhaal vanuit verschillende ik-perspectieven (deel 1).	Vrij schrijven: Verhaal vanuit verschillende ik-perspectieven (deel 2).

*Toets: Op de vierde dag wordt de toets afgenomen. De toets kent twee onderdelen: begrijpend lezen en woordenschat. De leerlingen maken de toets individueel en de toets wordt daarna gelijk nabesproken. Als meerdere leerlingen het verkeerde antwoord gekozen hebben, is het van belang om de denkstappen nog eens hardop voor te doen en in de week erna extra aandacht aan te besteden via modeling.

OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 1-5

'Brons' – Linda Dielemans

Denk aan het meest waardevolle dat je hebt. Het allerduurste, het allermooiste, het meest bijzondere. Dat zou je niet weggooien. Nooit van je leven. Maar in de bronstijd, zo'n vierduizend jaar geleden, was dat precies wat mensen deden. Brons was ontzettend kostbaar, en toch verdwenen prachtige sieraden en glimmende zwaarden in moerassen en rivieren. Dit boek vertelt het betoverende verhaal van brons. Een verhaal vol spannende gebeurtenissen, geheimzinnige plekken en prachtige voorwerpen van duizenden jaren geleden. Je gaat met archeologen mee op onderzoek en ontdekt het grootste mysterie van de bronstijd: waarom gooiden mensen hun meest waardevolle spullen weg? Geïnspireerd door het onderzoek van archeologieprofessor David Fontijn voert Linda Dielemans je mee naar een bijzondere tijd, die tegelijkertijd vreemd en vertrouwd is. De prachtige illustraties van Sanne te Loo laten de bronstijd op een magische manier tot leven komen.

De lesdoelen van les 1-5:

'Brons' – Linda Dielemans Bladzijde 7 t/m 55	
Informatief/ fictief: (geschiedenis/ bronstijd/ bezigtingen)	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen hebben plezier tijdens het lezen. - De leerlingen kunnen aangeven wat de waarde van brons was gedurende verschillende tijdperken. - De leerlingen begrijpen het vertelperspectief.
Teamopdrachten	
Woordenschat:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kunnen de betekenissen van woorden in het woordenboek opzoeken. - De leerlingen kunnen aangeven wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen een 'ven' en een 'moeras'. - De leerlingen kunnen in eigen woorden aangeven wat de uitdrukking 'de voordelen <u>wegen zwaarder dan</u> de nadelen' betekent. - De leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.
Lezen:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kunnen op basis van de voor- en achterkant voorspellen wat voor soort boek 'Brons' is en wat het schrijfdoel van de auteur is. - De leerlingen kunnen aan de hand van de tekst en de eigen ervaringen de inhoud van het boek voorspellen. - De leerlingen kunnen bepalen uit welk perspectief de witte bladzijden worden beschreven. - De leerlingen kunnen bepalen uit welk perspectief de mosterdkleurige bladzijden worden beschreven. - De leerlingen kunnen bepalen of het verhaal over het ontstaan van brons waar is of niet. - De leerlingen kunnen een tijdlijn maken over verschillende archeologische vondsten. - De leerlingen kunnen bepalen uit welk perspectief de anders gekleurde bladzijden worden beschreven. - De leerlingen kunnen een tijdlijn maken over de verschillende voorwerpen die van brons gemaakt werden.
Schrijven:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kunnen een verhaal over de bronshandel schrijven vanuit verschillende perspectieven.

Vorbereiding (voorafgaand aan les 1-5):

- Stel teams samen en bepaal de maatjes.
- Zet het digibordschema 'Brons' les 1-5* klaar.
- Hang de woordmuur op.
- Leg de teambakken klaar met daarin de leesboeken, de teamboekjes, memo's en de spiekbrieven.
- Leg een kist/doos klaar die kan dienen als schatkist voor de woordbonnen.
- Leg een beker klaar met daarin de lollystokjes waarop de namen van de leerlingen staan.
- Leg voldoende woordbonnen klaar.
- Leg nieuwe mappen klaar voor nieuwe teamwoordenboeken.
- Leg per team voldoende studiewijzers* klaar om het teamwoordenboek aan te vullen.
- Leg (spreek)woordenboeken klaar (teamopdrachten).
- Leg per team 1x de studiewijzer 'cirkels van verschil en overeenkomst' klaar*.
- Leg per team 1x de studiewijzer 'uitdrukkingen en spreekwoorden' klaar*.
- Leg de kaart 'voorspellen met de dobbelsteen' en een dobbelsteen voor elk team klaar (les 1).
- Leg voor elk team een A3 poster klaar (les 1).
- Leg antwoordblad ABCD* met wasknijper klaar per leerling (les 4).

* Zie site: <http://successforall-nederland.nl>

Les	Woorden van de week	Blz.	Betekenis
1.	het ven	10	<i>Een klein meertje in een heide.</i>
2.	de voordelen <u>wegen zwaarder</u> dan de nadelen (uitdr.)	21	<i>De voordelen zijn belangrijker dan de nadelen.</i>
3.	het aanzien	25	<i>Hoe je over iemand denkt/hoe je iemand beoordeelt.</i>

Les 1

- Samenwerk vaardigheid:** - Door de teams te bepalen.
- Lesdoel:** - De leerlingen kunnen op basis van de voor- en achterkant voorspellen wat voor soort boek 'Brons' is.
- De leerlingen kunnen aan de hand van de tekst en de eigen ervaringen de inhoud van het boek voorspellen.
- Materialen:** - 'Brons', blz. 7 t/m 12
- Groepsvormingsactiviteit, nr. 7 en nr. 18
- Werkblad 3 (groepsvormingsactiviteiten*) gekopieerd en de kaartjes uitgeknipt
- A3 per team voor teamposter
- beker met lollystokjes (met alle namen van de leerlingen)
- per team de voorspelkaart en een dobbelsteen
- teamboekje
- teamwoordenboek
- woordmuur

INTRODUCTIE

"Vandaag starten we met Success for All op het plusniveau. Sommige onderdelen zijn nieuw en sommigen zijn hetzelfde zoals vorig jaar/de vorige periode, zoals de teamopdrachten. Natuurlijk gaan we vandaag starten met een nieuw boek. Voordat we met het boek gaan beginnen gaan we nieuwe teams vormen. Dit doen we door een spel te spelen."
Zie Groepsvormingsactiviteiten, nr. 7: 'Kruip in de rol'

TEAMNAAM EN TEAMBOEKJE

Zie Groepsvormingsactiviteiten, nr. 18: 'In de cirkel'

DDU

1. Uitleg. "Overleg in je team wat het leukste is wat je de afgelopen maand gedaan hebt. Misschien heb je een bijzonder plekje bezocht of een heel leuk spel gespeeld. Schrijf of teken dat in jouw hoekje van de poster. Kijk of er ook iets is wat je allemaal gedaan hebt, misschien zijn jullie allemaal wel een keer heerlijk uit eten geweest of hebben jullie een toffe film gezien. Dat kun je dan gebruiken voor je teamnaam (en je teamyell). Als mijn teamleden en ik allemaal haaien interessant vinden, kunnen wij ons team het 'wittehaaienteam' noemen. Het is belangrijk dat jullie naar iets op zoek gaan wat jullie allemaal met elkaar gemeen hebben. Voordat we gaan overleggen, gaan we eerst afspreken hoe we dat gaan doen. Wie weet nog met welke stem je gaat overleggen?" **DDU. Geef kort tijd om na te denken te overleggen met maatje en geef dan een beurt.** "Je overlegt met je overlegstem of fluisterstem. Een overlegstem is een zachte stem, je maatje en je team kunnen je stem dan horen, maar de rest van de klas niet. Ga nu in je team overleggen wat jullie de afgelopen tijd hebben gedaan. We spreken af dat we om de beurt praten en we zorgen ervoor dat iedereen aan de beurt komt. Als iedereen de beurt heeft gehad, ga je nadenken over wat jullie allemaal hetzelfde hebben en dat schrijf je dan in het midden. Maak er een cirkel omheen. Als er iets is wat jij alleen gedaan hebt en je teamleden niet dan schrijf je dat in je eigen hoek (cirkel). Voor het bedenken van jullie teamnaam en yell kijk je goed naar wat in de middelste cirkel staat, dat helpt bij het bedenken van een echte teamnaam."

**tip
tijd**

Kijk of de opdracht goed begrepen wordt en stuur bij als dat nodig is.
20 minuten

///

2. Bespreken van de teamnamen. Geef van elk team een leerling de beurt (b.v. met lollystokjes of nummers) om de naam te zeggen en hoe ze daarop gekomen zijn, waardeer de originaliteit en of het een echte teamnaam is.

3. Schrijver van de dag/week. “Overleg wie van jullie de schrijver van de dag/week wordt. Die schrijft deze dag/week de punten in het teamboekje bij week 1 (les 1-5) en hij of zij noteert straks ook alle teamantwoorden in het teamboekje.”

4. Teamlijst. “In jullie teamboekje ligt een teamboekje met daarin een teamlijst. Deze vinden jullie na de taakbrief van elke week. Op de teamlijst noteert de schrijver de punten die het team verdient als er goed samengewerkt wordt. Iedere week bepalen jullie per team aan welke vaardigheid jullie willen werken. Overleg in je team aan welk doel jullie deze week extra aandacht willen besteden en schrijf dat op in het teamboekje op de teamlijst van week 1.”

5. Taakverdeling. “Nieuw in de plusversie van Success for All is het formulier ‘Taakverdeling’. De opdrachten in de plusversie worden steeds uitgebreider. Vaak moeten jullie langer nadenken over een opdracht of moeten jullie meerdere opdrachten maken op één dag. Het is dan handig om de taken te verdelen. Tijdens het lezen plakt het ene teamlid bijvoorbeeld alleen memo’s op aanwijzingen die helpen om het antwoord geven op een onderdeel van een vraag, en het andere teamlid let op aanwijzingen om een ander deel van de vraag te beantwoorden. Zo werk je wel samen aan een opdracht, maar verdeel je de verantwoordelijkheden. Daarbij is het natuurlijk wel belangrijk dat jullie dit uiteindelijk samenbrengen tot één antwoord en dat iedereen ook weet wat het uiteindelijke antwoord is en weet hoe jullie tot de antwoorden gekomen zijn. Nadat jullie tijdens les 2 de opdrachten van de week goed hebben doorgelezen overleggen jullie wie wat gaat doen en de schrijver van de dag/week noteert dit op het formulier. Het is dus nog wel steeds de bedoeling dat er veel overlegd gaat worden voordat de antwoorden in het teamboekje geschreven worden.”

///

6. Afronding. “Elk team krijgt van mij (10) punten voor ‘Maak de opdracht af’ omdat het elk team gelukt is een echte teamnaam te bedenken en een samenwerkingvaardigheid te bepalen. Aan het einde van de les mag ieder team de punten optellen en tijdens les 5 beslissen we wat de beloning wordt voor het team van de week.”

VOORSPELLEN EN DOEL VAN DE SCHRIJVER

Doel: De leerlingen kunnen op basis van de voor- en achterkant voorspellen waar het boek over gaat en wat het schrijfdoel van de auteur is.

DDU

1. Uitleg. “Het boek waar we vandaag mee gaan beginnen heet ‘Brons’. De titel geeft nog niet heel veel weg. Er onder staat: ‘Over glimmende schatten in mistige moerassen.’ Waar denk je als eerst aan bij het woord ‘brons’?” **DDU.**

2. Opdracht. “Ieder team gooit met de dobbelsteen en kijkt op de kaart (informatief) welke opdracht bij het aantal ogen van de dobbelsteen hoort. Bekijk de voor- en achterkant van het boek en kijk of je aanwijzingen kunt vinden waar dit boek over gaat. Overleg wat jullie teamantwoord is. Zorg ervoor dat iedereen dat teamantwoord kan geven. Als je klaar bent, kun je nog eens met de dobbelsteen gooien en een volgende vraag gaan opzoeken in het boek.”

GH

Geef tijd om te bladeren in het boek, te overleggen en te komen tot teamantwoorden. Geef willekeurige beurten en schrijf de belangrijkste voorspellingen op en waardeer de antwoorden met punten. “We gaan na les 5 kijken wat we goed voorspeld hebben en wat toch anders is dan dat we nu denken.”

///

DDU

3. Schrijversdoel. “De schrijver heeft het boek geschreven met een bepaald doel, wat wil de schrijver met dit boek bereiken denk je?” **DDU.** “Dit boek is vooral geschreven om de lezer te informeren, om de lezer iets te leren. Daarnaast heeft de schrijfster ervoor gekozen om je ook te vermaken met mooie verhalen. Dit zullen we verderop in het boek ontdekken. Een leuke manier om iets nieuws te leren dus.”

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen de betekenissen van (spreek)woorden in de tekst in het woordenboek opzoeken en de leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.

- GH** 1. **Modeling.** “In het teamboekje zie je bij de taakbrief van les 1-5 een deel van de woorden van de week al staan. Ik schrijf het eerste woord van de week op de woordmuur: ‘het ven.’ Ik ken de betekenis van het woord niet precies, maar ik moet wel denken aan ‘veentjes’ of ‘veengronden’. In de titel staan de woorden ‘mistige moerassen’. Misschien heeft het daar mee te maken. Bespreek met je maatje/team wat jij denkt dat dit woord betekent. Luister actief naar de ander zodat je goed hoort wat je maatje/teamlid zegt, want straks geef ik een beurt en dan moet jij misschien vertellen wat jullie besproken hebben.” **Geef tijd voor overleg over (één van) de woorden en bepaal via het trekken van een lollystokje/nummer wie een beurt krijgt. Waardeer (ook bij een fout antwoord) het actief luistergedrag en leg uit dat het team daarom de punten krijgt.**
- **Noteer de suggesties op de woordmuur.**
2. **Opdracht.** “Bij de teamopdrachten moeten jullie van het woord ‘het aanzien’ de betekenis opzoeken in het woordenboek. Bij het woord ‘het ven’ moeten jullie de studiewijzer ‘cirkels van verschil en overeenkomst’ gebruiken en ook vullen jullie een studiewijzer in die past bij de uitdrukking ‘weegt zwaarder dan’. Net als bij E7 vullen jullie de woorden van de week verder aan door voor zes woorden een studiewijzer in te vullen en zo jullie eigen teamwoordenboek aan te leggen. Je kunt altijd de studiewijzer ‘woord en betekenis’ gebruiken, maar als er een andere studiewijzer is die beter bij het woord past, dan mogen jullie deze natuurlijk ook gebruiken. Denk bijvoorbeeld aan de studiewijzers ‘synoniemen’, ‘hoort bij, want...’, of ‘mijn beroep is...’”
- tip** *Laat de verschillende studiewijzers zien op het digibord en noem eventueel voorbeelden.*
“Als ik straks ga voorlezen kunnen jullie memo’s plakken op woorden waarvan je de betekenis niet kent. Vervolgens overleg je met het team welke woorden jullie het meest relevant vinden voor het teamwoordenboek. Probeer zo veel mogelijk verschillende woorden te vinden. Zelfstandig naamwoorden, bijvoeglijk naamwoorden, bijwoorden, maar denk bijvoorbeeld ook aan begrippen die vallen onder figuurlijk taalgebruik. Tijdens les 2 en 3 kunnen jullie de studiewijzers invullen en de andere opdrachten maken die horen bij de woorden van de week.”

VOORLEZEN

- tip** 1. **Voorlezen: bladzijde 7 t/m 12.**
Sta eventueel stil bij woorden waarvan de betekenis mogelijk niet bekend is bij de leerlingen (door te modelleren). Op die woorden kunnen de leerlingen een memo bij plakken tijdens het lezen. Voorbeelden van woorden voor het in het teamwoordenboek zijn ‘prehistorie’ (blz. 9) en/of ‘patronen’ (blz. 12).
- tijd** 10 minuten

AFRONDING

- GH** 1. **Woordmuur.** Schrijf de overige woorden die bij deze les horen op de woordmuur. Vraag aan de teams of ze zelf ook al woorden gevonden hebben die ze in het teamwoordenboek willen zetten. Bespreek deze woorden en bepaal samen met de groep of het woorden zijn die op de woordmuur geschreven moeten worden omdat ze belangrijk zijn om te onthouden.
- ///** **Waardeer antwoorden met gebruik van argumenten met punten. Bespreek met de leerlingen**
- GH** **of ze woorden tegen zijn gekomen die een betekenis hebben die anders is dan in het woordenboek omschreven staat. Stimuleer de discussie waarom dit mogelijk zo is (het wordt letterlijk/figuurlijk gebruikt, het gaat om een andere betekenis, etc.)**

terugblik	<ul style="list-style-type: none"> - nieuwe teams en samenwerkvaardigheid - voorspellen - woorden van de week - voorlezen - punten en feedback
vooruitblik	<ul style="list-style-type: none"> - woorden van de week - teamopdrachten
spel	Brain Game naar keuze

Les 2

- Lesdoel:**
- De leerlingen kunnen bepalen uit welk perspectief de witte bladzijden worden beschreven.
  - De leerlingen kunnen bepalen uit welk perspectief de mosterdkleurige bladzijden worden beschreven.

- Materialen:**
- 'Brons', blz. 15 t/m 22
  - teamboekje, les 1-5
  - voor ieder team een mapje dat kan dienen als teamwoordenboek
  - per team 1x de studiewijzer 'cirkels van verschil en overeenkomst'
  - per team 1x de studiewijzer 'uitdrukkingen en spreekwoorden'
  - spiekbrief 'vraag & antwoord'

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

- terugblik**
- samenwerkvaardigheid
  - woorden van de week
  - teamopdrachten

- vooruitblik**
- woorden van de week
  - teamopdrachten

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen, aangeven wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen een 'ven' en een 'moeras' en kunnen in eigen woorden aangeven wat de uitdrukking 'de voordelen wegen zwaarder dan de nadelen' betekent.

- 1. Uitleg.** "Tijdens les 1 hebben we de eerste woorden op de woordmuur geschreven. Let vandaag weer goed op of je woorden tegenkomt die jullie willen gebruiken voor je teamwoordenboek en waarmee we de woordmuur kunnen aanvullen."

LEZEN EN TEAMOPDRACHTEN

Doel: De leerlingen kunnen bepalen uit welk perspectief de witte en de mosterdkleurige bladzijden worden beschreven.

1. Leesdoel. "Vandaag gaan we starten met de teamopdrachten. Jullie zouden kunnen beginnen met de opdrachten die horen bij de woorden van de week. Maar jullie kunnen ook beginnen met de opdrachten die horen bij het begrijpend lezen-deel. Tijdens het doorbladeren van het boek hebben jullie vast al gezien dat niet alle bladzijden dezelfde kleur hebben. Deze kleuren betekenen iets. Er wordt namelijk steeds vanuit een verschillend perspectief iets verteld. Dat betekent dat het verhaal door steeds iemand anders verteld wordt. Als je al ongeveer weet wat je gaat lezen, snap je beter met welk doel je iets leest. Het lezen wordt hiervan makkelijker. Ik ben benieuwd of jullie kunnen ontdekken wat de schrijfster bedoelt met de verschillende kleuren bladzijden in dit boek."

2. Teamopdrachten. Plannen van de opdrachten. "Lees de opdrachten met elkaar goed door en overleg hoe je dit als team gaat aanpakken. Schrijf de taakverdeling op en houd elkaar goed op de hoogte. Na het lezen vergelijk je de memo's met je maatje en samen met het team ga je verder met de teamopdrachten."

3. Zelfstandig lezen: blz. 15 t/m 22, memo's plakken op aanwijzingen die kunnen helpen bij de teamopdrachten.

tip *Heb aandacht voor het woord 'mal' en ga na of iedereen begrepen heeft wat het betekent. Dit woord gaat vaker terugkomen in het boek. Leg eventueel uit wat 'homoniemen' zijn.*

tijd 10 minuten

klaar woorden van de week

	4. Maatjeswerk: memo's vergelijken en aan elkaar uitleggen waarom dit een belangrijke aanwijzing is.
tijd	<u>10 minuten</u>
klaar	duolezen: blz. 20 t/m 22
	5. Teamopdrachten. Uitvoeren van de opdrachten.
tijd	<u>20 minuten</u>
GH	6. Groep. Laat de teams vertellen welke verschillen/overeenkomsten ze hebben gevonden tussen een ven en een moeras. Laat de teams ook vertellen wat ze hebben ontdekt over de verschillende kleuren bladzijden. Stimuleer de leerlingen om het te bewijzen met aanwijzingen in de tekst. Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.
///	
AFRONDING	
GH	1. Samenwerken. Geef de teams tijd voor overleg en noem een nummer en laat die leerling vertellen hoe de planning en de samenwerking gegaan is tijdens het maken van de opdrachten. Bespreek waar een antwoord aan moet voldoen om het volledige aantal punten te halen. Vraag welk samenwerkdoel de teams voor zichzelf bepaald hebben en op welke wijze die hen helpt om de teamopdrachten goed te maken. Laat de andere teams Tips en Tops geven. Teams die een opdracht af hebben kunnen die opdracht voor beoordeling inleveren.
GH	2. Woordmuur. Schrijf de woorden die bij deze les horen op de woordmuur. Vraag aan de teams of ze zelf ook woorden gevonden hebben die ze in het teamwoordenboek willen zetten. Bespreek deze woorden en bepaal samen met de groep of het woorden zijn die op de woordmuur geschreven moeten worden omdat ze belangrijk zijn om te onthouden.
///	Waardeer antwoorden met gebruik van argumenten met punten.
terugblik	<ul style="list-style-type: none"> - woorden van de week - teamopdrachten - punten en feedback
vooruitblik	<ul style="list-style-type: none"> - woorden van de week - teamopdrachten

Les 3

- Lesdoel:**
- De leerlingen kunnen bepalen of het verhaal over het ontstaan van brons waar is of niet.
  - De leerlingen kunnen een tijdlijn maken over verschillende archeologische vondsten.
  - De leerlingen kunnen bepalen uit welk perspectief de anders gekleurde bladzijden worden beschreven.

- Materialen:**
- 'Brons', blz. 23 t/m 33
  - teamboekje, les 1-5
  - spiekbrieven 'vraag & antwoord' en 'samenvatten'
  - Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

- terugblik**
- woorden van de week
  - teamopdrachten

- vooruitblik**
- woorden van de week
  - teamopdrachten

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.

1. Uitleg. "De afgelopen lessen hebben we de woordmuur aangevuld met een aantal nieuwe woorden. Vandaag maken we de woordmuur compleet. Een deel van de woorden staat al vast, maar de laatste woorden kiezen jullie zelf. Let tijdens het lezen dus weer goed op welke woorden jullie willen gebruiken voor de woordmuur en het teamwoordenboek."

LEZEN EN TEAMOPDRACHTEN

Doel: De leerlingen kunnen bepalen of het verhaal over het ontstaan van brons waar is of niet, een tijdlijn maken over verschillende archeologische vondsten en kunnen bepalen uit welk perspectief de anders gekleurde bladzijden worden beschreven.

1. Opdrachten. "Vandaag lezen we hoe brons werd uitgevonden. Jullie gaan teamopdrachten maken die horen bij de strategie 'vraag & antwoord', maar ook bij de strategie 'samenvatten'. Tijdens les 2 hebben we bepaald dat de mosterdkleurige bladzijden gaan over archeologische vondsten uit de bronstijd. Deze archeologische vondsten gaan we plaatsen in een tijdlijn. Telkens als we nieuwe informatie lezen op deze mosterdkleurige bladzijden vullen we onze tijdlijn aan."

tip *Maak de tijdlijn visueel door een lijn met vijf lege A4's in de klas op te hangen. Vul deze aan als de leerlingen de opdracht in hun teamboekje gemaakt hebben. Zie ook 'Antwoorden teamboekje'.*

"Ook lezen jullie vandaag voor het eerst een deel van het verhaal op de anders gekleurde bladzijden. Jullie bepalen weer het perspectief op deze bladzijden. Ik ben benieuwd of jullie dit perspectief kunnen ontdekken, want dit is geen alledaags perspectief. Maak weer een goede taakverdeling. Houd elkaar goed op de hoogte van wat je hebt gedaan. Iedereen moet straks weten wat het antwoord is. Na het werken aan de teamopdrachten gaan we bespreken hoe dit is gegaan."

2. Zelfstandig lezen: blz. 23 t/m 33, memo's plakken bij aanwijzingen die helpen om de vragen te beantwoorden of om de tijdlijn aan te vullen.

tijd 10 minuten

klaar woorden van de week

3. Maatjeswerk: memo's vergelijken en aan elkaar uitleggen waarom dit een belangrijke aanwijzing is.

tijd 10 minuten

klaar	duolezen: blz. 29 t/m 33
tijd	4. Team. Uitvoeren van de teamopdrachten.
GH	<u>10 minuten</u>
tip	5. Groep. Laat de teams benoemen of het ontstaan van brons zo gegaan is als de schrijfster beweerd. Bespreek de archeologische vondst van Ötzi (blz. 27) en vul deze eventueel aan op de tijdlijn in de klas. Bespreek of er al teams achter het perspectief van de gekleurde bladzijdes zijn gekomen. <i>Indien dit niet het geval is, bewaar deze discussie dan tot les 4.</i> Stimuleer de leerlingen om ieder antwoord te bewijzen met aanwijzingen in de tekst.
///	Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.

AFRONDING

GH	1. Samenwerken. Geef de teams tijd voor overleg en noem een nummer en laat die leerling vertellen hoe de planning en de samenwerking gegaan is tijdens het maken van de opdrachten. Bespreek waar een antwoord aan moet voldoen om het volledige aantal punten te halen. Vraag welk samenwerkdoel de teams voor zichzelf bepaald hebben en op welke wijze die hen helpt om de teamopdrachten goed te maken. Laat de andere teams Tips en Tops geven. Teams die een opdracht af hebben kunnen die opdracht voor beoordeling inleveren.
GH	2. Woordmuur. Schrijf de woorden die bij deze les horen op de woordmuur. Vraag aan de teams met welke woorden ze de woordmuur compleet willen maken. Zorg dat de woordmuur vandaag volledig ingevuld is. Waardeer antwoorden die de teams geven met gebruik van argumenten met punten.
///	
terugblik	<ul style="list-style-type: none"> - teamopdrachten - woorden van de week - punten en feedback
voorblik	<ul style="list-style-type: none"> - toets - introductie schrijfopdracht
spel	Brain Game naar keuze

Les 4

Lesdoel: - De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

Materialen: - 'Brons', blz. 34 t/m 43
- toetsboekje, week 1 (les 4)
- antwoordblad ABCD met wasknijper
- Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik - teamopdrachten
- woorden van de week

vooruitblik - toets
- voorbereiding op de schrijfopdracht

WOORDEN VAN DE WEEK

1. Oefenen voor de toets. De leerlingen kunnen zich voorbereiden op de toets door de betekenis van de woorden nog even door te nemen. Dit kan met het teamboekje of met de woordmuur.

tijd 5 minuten

TOETS

Doel: De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

1. Zet de leerlingen in toetsopstelling.
2. Lees de vragen uit het toetsboekje voor. Geef uitleg bij de vragen, o.a. door duidelijk aan te geven wat de bedoeling is van een vraag.
3. Zelfstandig lezen: blz. 34 t/m 43 en maken van de toetsvragen.

tijd 30 minuten
klaar memo's plakken, woorden van de week afmaken, stillezen

4. Bespreken van de vragen. "Je krijgt van mij een blad met daarop de letters ABCD. We gaan de vragen bespreken en elke keer als ik de vraag voorgelezen heb, kijk je of je gekozen had voor antwoord A, B, C of D. Heb je voor B gekozen dan zet je de wasknijper op B. Koos je voor C dan doe je de wasknijper op die letter. Daarna doen we op mijn teken het bordje omhoog." **Lees de eerste vraag voor en vraag aan de leerlingen om de wasknijper op de letter van hun antwoord te zetten. Kijk of de (bijna alle) leerlingen het goede antwoord hebben en ga dan door. Als er veel verschillende antwoorden gegeven zijn, model dan de stappen die de leerlingen hadden moeten maken om tot het juiste antwoord te komen. Bespreek vanuit welk perspectief het verhaal op de rood/oranje bladzijden geschreven is (teamopdracht 5).**

tip *Heb aandacht voor de samentrekking op blz. 42: koper- en tinzoekers.*
tip *Haal de toetsen op en zet de resultaten in de scorelijst weektoets.*

VOORBEREIDING OP DE SCHRIJFOPDRACHT

Doel: De leerlingen kunnen een verhaal over de bronshandel schrijven vanuit twee verschillende perspectieven.

1. Ophalen van kennis. "Vandaag hebben we gelezen hoe de bronshandel ontstond. Die handel was best spannend, want je moest er maar op vertrouwen dat het allemaal goed kwam. Wat zou er allemaal mis kunnen gaan tijdens deze ruilhandel?" **DDU. Geef kort tijd om na te denken te overleggen met maatje en geef dan een beurt.** Lees eventueel de laatste alinea van blz. 43 nogmaals (vanaf 'Hoe groter de...' t/m '...voor had betaald.').

2. Opdracht. "De komende drie weken gaan we werken aan een verhaal dat uit twee verschillende perspectieven geschreven is. Dit verhaal gaat over de bronshandel. Jullie nemen

een bronzen voorwerp centraal. Het eerste personage wil dit voorwerp graag hebben, en gaat op pad. Het tweede personage is degene die het voorwerp gaat maken. Jullie kunnen ervoor kiezen om nog een extra tussenpersoon toe te voegen. Tijdens les 10 gaan jullie het verhaal pas opschrijven, vandaag gaan jullie de voorbereiding doen. Jullie bedenken twee personages, maken hier karakterschetsen van en bedenken een probleem en een oplossing. De personages geven jullie weer in een poster. Overleg nu eerst met elkaar welk bronzen voorwerp centraal gaat staan in het verhaal.”

tijd 10 minuten
klaar starten met de karakterschetsen van de personages
/// **Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.**

AFRONDING

terugblik

- toets
- voorspellen
- voorbereiding op de schrijfpdracht
- punten en feedback

vooruitblik

- afmaken teamopdrachten
- schrijfpdracht
- terugblik op de voorspelling
- inleveren van teamwoordenboek
- team van de week

spel **Brain Game naar keuze**

Les 5

Lesdoel:

- De leerlingen kunnen de tijdlijn over verschillende archeologische vondsten aanvullen.
- De leerlingen kunnen een verhaal over de bronshandel schrijven vanuit verschillende perspectieven.

Materialen:

- 'Bron's', blz. 44 t/m 55
- teamboekje, les 1-5

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik

- toets
- voorbereiding op schrijfopdracht

vooruitblik

- afmaken teamopdrachten
- schrijfopdracht
- terugblik op de voorspelling
- inleveren teamboekjes en teamwoordenboek
- team van de week

TEAMOPDRACHTEN: VERHAAL VANUIT VERSCHILLENDE PERSPECTIEVEN

Doel: De leerlingen kunnen een verhaal over de bronshandel schrijven vanuit verschillende perspectieven.

tip **1. Zelfstandig lezen/voorlezen: blz. 44 t/m 55.** Verhelder het woord 'priem' als de leerlingen de betekenis hiervan niet kennen. Herhaal ook nog de betekenis van het woord 'deposities' (blz. 50/51). Vul de tijdlijn aan over de archeologische vondsten (blz. 49 - zie ook 'antwoorden teamboekje' - opdracht 4)) en/of geef de leerlingen de tijd dit zelf in hun teamboekje te doen.

DDU **2. Ophalen van kennis.** "Het boek Brons is een bijzonder boek. Dat verhalen worden geschreven vanuit het perspectief van een voorwerp en dat komen we niet vaak tegen. In films of series gebeurt dit wel eens. Ken jij zo'n film of serie?" **DDU. Geef kort tijd om na te denken te overleggen met maatje en geef dan een beurt.** "Denk maar eens aan de films van Toy Story, waarin speelgoed tot leven komt of de voertuigen van Cars of Planes."

tip **3. Opdracht.** "Tijdens les 4 heb ik jullie al uitgelegd wat de bedoeling is van de schrijfopdracht. De komende drie weken gaan jullie werken aan een verhaal die vanuit verschillende perspectieven wordt verteld. Vandaag maken jullie de karakterschetsen van de verschillende personages. Maak weer een goede taakverdeling en probeer creatief te zijn."

tijd 30 minuten

klaar een extra tussenpersoon bedenken

/// **Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.**

4. Presenteren van de personages. "Jullie gaan nu als team één personage presenteren aan de groep. Overleg hoe jullie dat gaan doen en zorg ervoor dat iedereen antwoord kan geven op vragen van de groep." **Laat de teams het personage presenteren. Laat de groep vragen stellen en Tips & Tops geven. De teams kunnen deze tops inzetten voor het samenwerkdoel voor de komende week. De schrijver van de dag/week schrijft deze op in de taakbrief van komende week.**

tijd 10 minuten

/// **Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.**

tip *Noteer in welke mate het de teams gelukt is om aan de eisen van de schrijfopdracht te voldoen.*

TERUGBLIK OP VOORSPELLEN

Doel: De leerlingen kunnen op basis van de kennis die ze opgedaan hebben de voorspellingen beoordelen en aanvullen.

1. Uitleg. "We zijn nu vijf lessen bezig met het boek 'Bron's'. Met de dobbelsteen hebben we allerlei voorspellingen gedaan over het boek. Vandaag gaan we kijken of we het nog steeds eens zijn met onze voorspellingen. Voorspellingen kunnen uitkomen, maar het is natuurlijk helemaal

niet raar dat ze soms ook niet uitkomen. De schrijver kan je bijvoorbeeld op een verkeerd been hebben gezet.”

2. Opdracht. “We gaan eerst kijken naar de ‘voorkant’. We hebben voorspeld dat het boek gaat over (*vul aan wat het antwoord van de groep was*). Nu we al vijf dagen in het boek hebben gelezen weten we nu meer over de inhoud van het boek. Hebben we het juist voorspeld?”

GH
///
Evalueer samen met de leerlingen de voorspelling en geef punten voor juiste argumenten om het zo te laten, aan te vullen en/of te veranderen. “Dan gaan we nu kijken naar de illustraties. (*vul aan wat het antwoord van de groep was*). Klopt dit met wat we nu gelezen en gezien hebben?” **Evalueer samen met de leerlingen de voorspelling en geef punten voor juiste argumenten om het zo te laten, aan te vullen en/of te veranderen. Ga zo alle punten van de voorspelling langs en laat de teams overleggen welke argumenten ze hebben om iets te veranderen of de voorspelling zo te laten staan.**

tip *Als leerlingen moeite hebben met het vinden van argumenten, model dan voorbeelden van argumenten op basis van aanwijzingen in het boek.*

3. Afronding. “We hebben de voorspellingen aangepast met dat wat we nu weten over het boek. Maar het boek is natuurlijk nog niet uit. Volgende week gaan we kijken of we toch nog verrassende informatie hebben gelezen, die we niet verwacht hadden.”

AFRONDING

1. Woorden van de week. “Deze week hebben jullie weer zelf woorden uit de tekst gehaald voor de woordmuur. Dit zijn de woorden die we in elk geval willen onthouden. Daarnaast hebben jullie zes woorden uitgekozen voor het teamwoordenboek. Dit kunnen toevallig dezelfde woorden zijn als de woorden die we samen hebben gekozen voor de woordmuur.”

2. Inleveren teamwoordenboek en teamboekje. “Het teamwoordenboek en het teamboekje leveren jullie vandaag in. Als ik het heb nagekeken, kunnen jullie er nog punten voor krijgen.”

3. Terugblik. “Ik zag teams heel goed samenwerken. Ik kon echt zien dat ... en ... (noem namen teams) elkaar goed hielpen. Deze week hebben de schrijvers de punten bijgehouden op de teamlijsten. Tel de punten bij elkaar op en bedenk wat er deze week goed ging in het team als je denkt aan het samenwerken.” **Geef willekeurige beurten en waardeer het antwoord met punten.** “Deze punten hebben jullie verdiend omdat je goed hebt samengewerkt: jullie hebben goed naar elkaar geluisterd en elkaar goed geholpen.”

Bedenk met elkaar wat het team met de meeste punten mag doen als ‘team van de week’. Ieder team telt de punten op. Tijdens de volgende les kunnen hier nog de punten voor de teamopdrachten en het teamwoordenboek bij komen (indien nagekeken). Het team dat dan de meeste punten heeft is het ‘team van de week.’

3. Vooruitblik. “De volgende keer lezen we verder in het boek ‘Brons’.”

GH
///

OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 6-10

De lesdoelen van les 6-10:

'Brons' - Linda Dielemans Bladzijde 56 t/m 115	
Fictie: (geschiedenis/ bronsstijl/ beelden)	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen hebben plezier tijdens het lezen. - De leerlingen kunnen de verhaallijnen herkennen en volgen. - De leerlingen onderscheiden goed van kwaad (moreel besef).
Teamopdrachten	
Woordenschat:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kunnen de betekenissen van (spreek)woorden in het woordenboek opzoeken. - De leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen. - De leerlingen kunnen bepalen of de woorden 'grimmig' en 'vriendelijk' synoniemen zijn of niet. - De leerlingen kunnen betekenissen van woorden verduidelijken d.m.v. een betekenisvolle zin.
Lezen:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kunnen n.a.v. de afbeeldingen voorspellen waar het verhaal van Mare over gaat. - De leerlingen kunnen uitleggen aan welke aanwijzingen je kunt zien om welk bronzen voorwerp het in het verhaal van Mare gaat. - De leerlingen kunnen het verhaal van Mare samenvatten. - De leerlingen kunnen de tijdlijn over de archeologische vondsten aanvullen. - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat een bronzen bijl zo speciaal maakt. - De leerlingen kunnen de samenvatting van het Onderzoekersteam over Roek vergelijken met hun eigen aanwijzingen en tips geven aan het Onderzoekersteam.
Schrijven:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kunnen een verhaal over de bronshandel schrijven vanuit verschillende perspectieven.

Vorbereiding (voorafgaand aan les 6-10):

- Kijk de opdrachten van les 1-5 na en leg de teamboekjes 'Brons' weer klaar.
- Zet het digibordschema 'Brons' les 6-10* klaar.
- Leg (spreek)woordenboeken klaar (teamopdrachten).
- Leg per team 1x de studiewijzer 'synoniemen' klaar*.
- Leg per team voldoende studiewijzers* klaar om het teamwoordenboek aan te vullen.
- Hang de woordmuur op.
- Leg antwoordblad ABCD* met wasknijper klaar per leerling (les 9).
- (Per maatje) lijntjespapier (les 10).

* Zie site: <http://successforall-nederland.nl>

Les	Woorden van de week	Blz.	Betekenis
6.	linnen	60	Een stof/textiel dat gemaakt is van vlas (een dradig gewas).
7.	kerven	73	Met een scherp voorwerp iets in een oppervlak krassen.
8.	grimmig	86	Als iets heel onaangenaam/boos/angstaanjagend is of wordt.

Les 6

**Samenwerk
vaardigheid:** - Door de teams te bepalen.

Lesdoel: - De leerlingen kunnen n.a.v. de afbeeldingen voorspellen waar het verhaal van Mare over gaat.
- De leerlingen kunnen uitleggen aan welke aanwijzingen je kunt zien om welk bronzen voorwerp het in het verhaal van Mare gaat.

Materialen: - 'Brons', blz. 56 t/m 69
- teamboekje, les 6-10
- voldoende studiewijzers om het teamwoordenboek aan te vullen
- per team 1x de studiewijzer 'synoniemen'
- spiekbrief 'voorspellen' en 'vraag & antwoord'
- woordmuur

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

1. Terugblik. "Vorige week hebben we het eerste deel gelezen van het boek 'Brons.' Ook hebben we teamopdrachten gemaakt die onder andere gingen over de woorden van de week, voorspellen en vraag & antwoord. Ook hebben we een tijdlijn gemaakt van verschillende archeologische vondsten. Na de afronding van de teamopdrachten hebben jullie de teamboekjes ingeleverd en heb ik de teams punten gegeven voor de opdrachten. Het team met de meeste punten is deze week het team van de week en dat is geworden... (noem de naam van het team)! Applaus voor dit team."

2. Vooruitblik. "Deze week lezen we verder in het boek. We beginnen straks weer met een verhaal dat vanuit het perspectief van een bronzen voorwerp geschreven is. Ook vullen we deze week de tijdlijn over de archeologische vondsten verder aan en gaan jullie de eerste verhalen uitwerken tijdens les 10. Maar eerst bepalen we per team aan welke vaardigheid jullie willen werken. Overleg in je team aan welk doel jullie deze week extra aandacht willen besteden en schrijf dat op in het teamboekje op de teamlijst van les 6-10."

tijd 5 minuten

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen de betekenissen van (spreek)woorden in de tekst in het woordenboek opzoeken, kunnen bepalen of de woorden 'grimmig' en 'vriendelijk' synoniemen zijn of niet en kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.

1. Uitleg. "In het teamboekje zie je bij de taakbrief van les 6-10 weer een deel van de woorden van de week in een kolom staan. Van deze woorden moet je de betekenis opzoeken in het woordenboek. De woorden van de week vullen jullie verder aan door deze week voor zes woorden een studiewijzer in te vullen en zo ook je teamwoordenboek uit te breiden. Je kunt voor alle woorden de studiewijzer 'woord en betekenis' gebruiken, maar als er een andere studiewijzer is die beter bij het woord past, dan mogen jullie deze natuurlijk ook gebruiken. Denk bijvoorbeeld aan de studiewijzers 'cirkels van verschil en overeenkomst', 'hoort bij, want...' of 'mijn beroep is...' Zorg dat je woorden kiest die belangrijk zijn voor het begrip van de tekst en die iedereen moeilijk vindt. Vergeet niet te noteren op welke bladzijde je de woorden gevonden hebt."

LEZEN EN TEAMOPDRACHTEN

Doel: De leerlingen kunnen n.a.v. de afbeeldingen voorspellen waar het verhaal van Mare over gaat en kunnen uitleggen aan welke aanwijzingen je kunt zien om welk bronzen voorwerp het in het verhaal van Mare gaat.

1. Leesdoel. "Deze week gaan we weer teamopdrachten maken die gaan over de woorden

DDU

van de week, maar we gaan ook weer verder met de teamopdrachten die bij begrijpend lezen horen. Voordat jullie dat gaan doen, gaan jullie eerst voorspellen waar het verhaal van Mare over zal gaan. Kijk hiervoor naar de afbeeldingen die bij dit verhaal horen, maar lees de tekst nog niet. Waarom is het handig om regelmatig een voorspelling te doen?" **DDU.** "Door regelmatig een voorspelling te doen, ben je beter voorbereid op wat je gaat lezen. Aanwijzingen die je al eerder gelezen hebt, geven jou 'richting'. Als je snapt hoe de tekst is opgebouwd, lees je de tekst makkelijker door."

2. Modeling. "Nadat jullie een voorspelling hebben gedaan over het verhaal van Mare, gaan jullie lezen. In dit boek heeft de schrijfster ervoor gekozen om te schrijven vanuit verschillende perspectieven. Dat maakt het lezen soms wat lastig. Vorige week hebben we al geconstateerd dat de anders gekleurde bladzijden, dus niet de witte en de mosterdkleurige bladzijden, zijn geschreven vanuit het perspectief van een voorwerp. Straks ga je bladzijde 56 lezen. Als je een aanwijzing leest dat je helpt om te verklaren om welk voorwerp het gaat, plak je daar een memo bij. Ik doe het voor." **Lees bladzijde 56 tot en met '... stof van haar mantel' voor.** "Je kunt dit voorwerp dus door stof duwen. Ik plak hier een memo bij, want hierdoor weet ik al dat het gaat om een scherp voorwerp, bijvoorbeeld een speld. Hier heb ik ook al eerder iets over gelezen!" **Blader terug naar bladzijde 52 en 53 en lees de zinnen vanaf 'Die sieraden laten de mode...' t/m '... een wiel met spaken.' voor.** "Ik denk dat het hier ook gaat om een radnaald. Maar om het zeker te weten moet ik verder lezen. Schrijf nu eerst de voorspelling op in het teamboekje en lees hierna de andere opdrachten goed door. Bespreek de taakverdeling en houd elkaar goed op de hoogte van wat je hebt gedaan. Iedereen moet straks weten wat het antwoord is."

3. Teamopdrachten. Voorspelling bespreken en invullen. Plannen van de opdrachten.

tijd

5 minuten

4. Zelfstandig lezen: blz. 56 t/m 69, memo's plakken op mogelijke aanwijzingen voor de voorspelling of om de vraag te beantwoorden.

tip

Heb eventueel aandacht voor de zin 'Ik ben een sieraad van brons, net als zij, maar toch ook weer niet.' - blz. 68. Wat wordt er bedoeld met deze zin?

tijd

10 minuten

klaar

woorden van de week

5. Maatjeswerk: memo's vergelijken, aanwijzingen bespreken, duolezen: blz. 67 t/m 69.

tijd

10 minuten

klaar

woorden van de week, beginnen met de teamopdrachten

6. Teamopdrachten. Voorspelling controleren en uitvoeren van de overige opdrachten.

tijd

20 minuten

7. Groep. Laat de teams vertellen welke aanwijzingen ze hadden gevonden om een goede voorspelling te kunnen doen. Bespreek of hun voorspelling al (deels) is uitgekomen. Ga na of alle teams de aanwijzingen gevonden hebben om erachter te komen dat het verhaal wordt beschreven vanuit het perspectief van een radnaald. Stimuleer de leerlingen om het te bewijzen met aanwijzingen in de tekst.

///

Teamdoel samenwerkvaardigheid bereikt: punten.

AFRONDING

GH

1. Samenwerken. Geef de teams tijd voor overleg en noem een nummer en laat die leerling vertellen hoe de planning en de samenwerking gegaan is tijdens het maken van de opdrachten. Bespreek waar een antwoord aan moet voldoen om het volledige aantal punten te halen. Vraag welk samenwerkdoel de teams voor zichzelf bepaald hebben en op welke wijze die hen helpt om de teamopdrachten goed te maken. Laat de andere teams Tips en Tops geven. Teams die een opdracht af hebben kunnen die opdracht voor beoordeling inleveren.

- GH**
///
- 2. Woordmuur.** Schrijf de woorden die bij deze les horen op de woordmuur. Vraag aan de teams of ze zelf ook al woorden gevonden hebben die ze in het teamwoordenboek en op de woordmuur willen zetten. Bespreek deze woorden en bepaal samen met de groep of het woorden zijn die op de woordmuur geschreven moeten worden omdat ze belangrijk zijn om te onthouden. Waardeer antwoorden met gebruik van argumenten met punten.
- terugblik**
- samenwerkvaardigheid
  - woorden van de week
  - teamopdrachten
  - punten en feedback
- vooruitblik**
- woorden van de week
  - teamopdrachten

Les 7

- Lesdoel:**
- De leerlingen kunnen het verhaal van Mare samenvatten.
  - De leerlingen kunnen de tijdlijn over de archeologische vondsten aanvullen.
  - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat een bronzen bijl zo speciaal maakt.

- Materialen:**
- 'Bron's', blz. 71 t/m 82
  - teamboekje, les 6-10
  - spiekbrieven 'samenvatten' en 'verhelderen'
  - Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

- terugblik**
- samenwerkvaardigheid
  - woorden van de week
  - teamopdrachten

- vooruitblik**
- woorden van de week
  - teamopdrachten

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.

- 1. Uitleg.** "Tijdens les 6 hebben we de eerste zelfgekozen woorden op de woordmuur geschreven. Vandaag vullen we de woordmuur verder aan. Let ook vandaag dus goed op of je woorden tegenkomt die jullie willen gebruiken voor de woordmuur en het teamwoordenboek. Als je nog niet alle woorden hebt opgezocht in het woordenboek, kun je daar vandaag mee verder."

LEZEN EN TEAMOPDRACHTEN

Doel: De leerlingen kunnen het verhaal van Mare samenvatten, de tijdlijn over de archeologische vondsten aanvullen en kunnen in eigen woorden uitleggen wat een bronzen bijl zo speciaal maakt.

DDU

- 1. Uitleg.** "Tijdens les 6 hebben jullie het verhaal van Mare gelezen. Vandaag gaan jullie een samenvatting maken van dit verhaal. Waarom is goed kunnen samenvatten belangrijk?" **DDU.** "Als je goed kunt samenvatten laat je zien dat je de tekst hebt begrepen. Je kunt de informatie uit de tekst verbinden met wat je al weet. Daarnaast zorgt een samenvatting voor overzicht. De belangrijkste hoofdzaken staan op een rij, bijzaken worden weggelaten. Als je een samenvatting hebt gemaakt, onthoud je het beter en je kunt het gemakkelijk navertellen. Tijdens deze les komen we ook weer langs een mosterdkleurige bladzijde. We kunnen dus de tijdlijn over de archeologische vondsten verder aanvullen. Op bladzijde 78 staat: 'En dat maakt ze nog specialer dan dat ze al zijn.' Met 'ze' worden bronzen bijlen bedoeld. Jullie gaan verhelderen wat er zo speciaal is aan de bronzen bijlen."

- 2. Teamopdrachten. Plannen van de opdrachten. Voorspelling bespreken en invullen.** "Lees de opdrachten met elkaar goed door en overleg hoe je dit als team gaat aanpakken. Schrijf de taakverdeling op en houd elkaar goed op de hoogte. Bedenk wat je de vorige les als Tips & Tops van de groep hebt gekregen en zet dat in bij het maken van de opdracht. Na het lezen vergelijk je de memo's met je maatje en samen met het team ga je verder met de teamopdrachten."

tip *Als de leerlingen nog veel moeite hebben met het samenvatten, bied ze dan per team een verhaalkaart aan en model het dan nogmaals.*

tijd 5 minuten

- 3. Zelfstandig lezen:** blz. 71 t/m 82, memo's plakken op aanwijzingen om de samenvatting te kunnen schrijven en om de vraag te beantwoorden.

tijd 10 minuten

klaar	woorden van de week 4. Maatjeswerk: memo's vergelijken, aanwijzingen bespreken, duolezen: blz. 80 (vanaf 'Regels') t/m 82.
tijd	<u>10 minuten</u>
klaar	woorden van de week, beginnen met de teamopdrachten 5. Teamopdrachten. Uitvoeren van de opdrachten.
tijd	<u>15 minuten</u>
GH	6. Groep. Laat de teams hun samenvatting voorlezen. Laat ze ook vertellen wat ze hebben opgeschreven om de tijdlijn aan te vullen. Vul eventueel de tijdlijn in de klas ook aan (zie ook 'Antwoorden teamboekje'). Bespreek wat een bronzen bijl zo speciaal maakt. Teamdoel samenwerkvaardigheid bereikt: punten.
///	
AFRONDING	
GH	1. Samenwerken. Geef de teams tijd voor overleg en noem een nummer en laat die leerling vertellen hoe de planning en de samenwerking gegaan is tijdens het maken van de opdrachten. Bespreek waar een antwoord aan moet voldoen om het volledige aantal punten te halen. Vraag welk samenwerkdoel de teams voor zichzelf bepaald hebben en op welke wijze die hen helpt om de teamopdrachten goed te maken. Laat de andere teams Tips en Tops geven. Teams die een opdracht af hebben kunnen die opdracht voor beoordeling inleveren.
GH	2. Woordmuur. Schrijf de woorden die bij deze les horen op de woordmuur. Vraag aan de teams of ze zelf ook al woorden gevonden hebben die ze in het teamwoordenboek willen zetten. Bespreek deze woorden en bepaal samen met de groep of het woorden zijn die op de woordmuur geschreven moeten worden omdat ze belangrijk zijn om te onthouden.
///	Waardeer antwoorden met gebruik van argumenten met punten.
terugblik	- woorden van de week - teamopdrachten - punten en feedback
voorblik	- woorden van de week - teamopdrachten
spel	Brain Game naar keuze

Les 8

Lesdoel: - De leerlingen kunnen de samenvatting van het Onderzoekersteam over Roek vergelijken met hun eigen aanwijzingen en tips geven aan het Onderzoekersteam.

Materialen: - 'Brons', blz. 83 t/m 95
- teamboekje, les 6-10
- spiekbrieven 'samenvatten'
- Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik - woorden van de week
- teamopdrachten

vooruitblik - woorden van de week
- teamopdrachten

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.

1. Uitleg. "De afgelopen lessen hebben we de woordmuur aangevuld met een aantal nieuwe woorden. Vandaag maken we de woordmuur compleet. Een deel van de woorden heb ik voor jullie gekozen, maar de laatste woorden kiezen jullie weer zelf. Let tijdens het lezen dus weer goed op welke woorden jullie willen gebruiken voor de woordmuur en het teamwoordenboek."

LEZEN EN TEAMOPDRACHTEN

Doel: De leerlingen kunnen de samenvatting van het Onderzoekersteam over Roek vergelijken met hun eigen aanwijzingen en tips geven aan het Onderzoekersteam.

1. Uitleg. "Tijdens les 7 hebben jullie de samenvatting van Mare geschreven. Als jullie deze nog niet af hebben gekregen, dan gaan jullie hier vandaag mee verder. Tijdens het lezen van de tekst van vandaag gaan jullie ook memo's plakken op aanwijzingen die kunnen helpen om de samenvatting over Roek te vergelijken met jullie eigen aanwijzingen. Het Onderzoekersteam heeft namelijk al een samenvatting over Roek gemaakt. Dit is een nieuw (*indien dit het eerste startboek van Plus is*) onderdeel. Het Onderzoekersteam is een fictief team die – net als jullie – de teamopdrachten maken die bij dit boek horen. Het team bestaat uit Arif, Mees, Noor en Sem. Ze hebben zichzelf het Onderzoekersteam genoemd omdat ze allemaal nieuwsgierig zijn aangelegd en graag dingen onderzoeken. Het Onderzoekersteam doet altijd erg zijn best, maar er gaan ook wel eens dingen mis. Dan vinden ze iets moeilijk, of hebben ze iets niet helemaal goed begrepen. In het teamboekje zie je dat het Onderzoekersteam een samenvatting heeft geschreven over het verhaal van Roek. Dit hebben ze best goed gedaan, maar er missen nog wat onderdelen. Bespreek binnen het team wat het Onderzoekersteam zou kunnen doen om hun samenvatting nog beter te maken en schrijf deze tips op. Schrijf de taakverdeling in het teamboekje en houd elkaar goed op de hoogte van wat je hebt gedaan. Iedereen moet straks weten wat het antwoord is."

2. Teamopdrachten. "Lees de opdrachten met elkaar goed door en overleg hoe je dit als team gaat aanpakken. Bedenk wat je de vorige les als Tips & Tops van de groep hebt gekregen en zet dat in bij het maken van de opdracht. Na het lezen vergelijk je de memo's met je maatje en samen met het team ga je verder met de teamopdrachten."

tijd 5 minuten

3. Zelfstandig lezen: blz. 83 t/m 95, memo's plakken op aanwijzingen om de samenvatting te maken/te vergelijken.

tijd 10 minuten

klaar	woorden van de week
tijd	4. Maatjeswerk: memo's vergelijken, aanwijzingen bespreken.
klaar	<u>10 minuten</u> duolezen: blz. 94 en 95, woorden van de week, beginnen met de teamopdrachten
tijd	5. Teamopdrachten. Uitvoeren van de opdrachten.
GH	<u>15 minuten</u>
///	6. Groep. Laat de teams vertellen welke tips ze hebben opgeschreven voor het Onderzoekersteam. Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.

AFRONDING

GH	1. Samenwerken. Geef de teams tijd voor overleg en noem een nummer en laat die leerling vertellen hoe de planning en de samenwerking gegaan is tijdens het maken van de opdrachten. Bespreek waar een antwoord aan moet voldoen om het volledige aantal punten te halen. Vraag welk samenwerkdoel de teams voor zichzelf bepaald hebben en op welke wijze die hen helpt om de teamopdrachten goed te maken. Laat de andere teams Tips en Tops geven. Teams die een opdracht af hebben kunnen die opdracht voor beoordeling inleveren.
GH	2. Woordmuur. Schrijf de woorden die bij deze les horen op de woordmuur. Vraag aan de teams met welke woorden ze de woordmuur compleet willen maken. Zorg dat de woordmuur vandaag volledig ingevuld is. Waardeer antwoorden die de teams geven met gebruik van argumenten met punten.
///	
terugblik	- woorden van de week - teamopdrachten - punten en feedback
voorblick	- toets - introductie schrijfoopdracht
spel	Brain Game naar keuze

Les 9

Lesdoel: - De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

Materialen: - 'Brons', blz. 96 t/m 105
- toetsboekje, week 2 (les 9)
- antwoordblad ABCD met wasknijper
- Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik - woorden van de week
- teamopdrachten

vooruitblik - toets
- voorbereiding op de schrijfopdracht

WOORDEN VAN DE WEEK

1. Oefenen voor de toets. De leerlingen kunnen zich voorbereiden op de toets door de betekenis van de woorden nog even door te nemen. Dit kan met het teamboekje of met de woordmuur.
tijd 5 minuten

TOETS

Doel: De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

1. Zet de leerlingen in toetsopstelling.
2. Lees de vragen uit het toetsboekje voor. Geef uitleg bij de vragen, o.a. door duidelijk aan te geven wat de bedoeling is van een vraag.
3. Zelfstandig lezen: blz. 96 t/m 105 en maken van de vragen. "Vandaag lezen jullie weer een mosterdkeurige bladzijde. Na de toets vullen we samen de tijdlijn van de archeologische vondsten aan."

tijd 30 minuten

klaar woorden van de week afmaken, stillezen
4. Bespreken van de vragen. "Je krijgt van mij een blad met daarop de letters ABCD. We gaan de vragen bespreken en elke keer als ik de vraag voorgelezen heb, kijk je of je gekozen had voor antwoord A, B, C of D. Heb je voor B gekozen dan zet je de wasknijper op B. Koos je voor C dan doe je de wasknijper op die letter. Daarna doen we op mijn teken het bordje omhoog." **Lees de eerste vraag voor en vraag aan de leerlingen om de wasknijper op de letter van hun antwoord te zetten. Kijk of de (bijna alle) leerlingen het goede antwoord hebben en ga dan door. Als er veel verschillende antwoorden gegeven zijn, model dan de stappen die de leerlingen hadden moeten maken om tot het juiste antwoord te komen.**

tip *Vul samen de tijdlijn aan met de informatie over de bronzen zwaarden. Zie ook 'antwoorden teamboekje'.*

→ *Haal de toetsen op en zet de resultaten in de scorelijst weektoets.*

VOORBEREIDING OP DE SCHRIJFOPDRACHT

Doel: De leerlingen kunnen een verhaal over de bronshandel schrijven vanuit verschillende perspectieven.

1. Ophalen van kennis. "Vorige week hebben jullie nagedacht over de verschillende personages die in het verhaal gaan voorkomen. Deze week gaan we een begin maken met het verhaal. Het verhaal wordt verteld vanuit verschillende perspectieven. Per personage gaan jullie een duidelijk begin, middenstuk en een eind op papier zetten. Ook denken jullie na over

de omgeving waarin het personage zich bevindt. Tijdens les 10 maken jullie het verhaal dat compleet is geschreven vanuit het perspectief van het eerste personage.”

2. Opdracht. “Lees het stappenplan in het teamboekje alvast door en denk er alvast over na. Bespreek binnen het team de eerste twee punten, zodat jullie tijdens les 10 gelijk kunnen beginnen.”

tip *Als er tijd over is, bespreek dan het belang van signaalwoorden.*

tijd 10 minuten

/// **Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.**

AFRONDING

terugblik

- toets
- voorbereiding op de schrijfoopdracht
- punten en feedback

voorblik

- schrijfoopdracht
- inleveren van teamwoordenboek
- team van de week

spel **Brain Game naar keuze**

Les 10

Lesdoel: - De leerlingen kunnen een verhaal over de bronshandel schrijven vanuit verschillende perspectieven.

Materialen: - 'Bron's', blz. 106 t/m 113
- teamboekje, les 6-10
- Per maatje: lijntjespapier

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik - toets
- voorbereiding op schrijfopdracht

vooruitblik - schrijfopdracht
- inleveren teamboekjes en teamwoordenboek
- team van de week

TEAMOPDRACHTEN: VERHAAL VANUIT VERSCHILLENDE PERSPECTIEVEN

Doel: De leerlingen kunnen een verhaal over de bronshandel schrijven vanuit verschillende perspectieven.

- tip** **1. Zelfstandig lezen/voorlezen: blz. 106 t/m 113.**
2. Uitleg. "Vandaag hebben jullie de tijd om de teamopdrachten af te maken, en we gaan ook aan de slag met het schrijven van het verhaal. Overleg wie in jullie team wat gaat doen en schrijf dit op het formulier taakverdeling. Bedenk welke Tips & Tops jullie van de groep hebben gekregen en zet dat in bij het maken van de opdracht."
3. Opdracht. "Lees in het teamboekje het stappenplan nog eens door en maak een plan. Help elkaar en maak de opdrachten helemaal af. Bedenk hoe jullie ervoor kunnen zorgen dat iedereen evenveel aandeel heeft in het schrijven van het verhaal."
- tip** *Bespreek het belang van signaalwoorden. Vertel eventueel een verhaal waar veel 'en toen' in voorkomt.*
- tip** *Om te voorkomen dat de schrijver hard aan het werk is en de andere leerlingen steeds moeten wachten, kan ervoor gekozen worden het verhaal steeds na drie zinnen door te schuiven naar de volgende leerling (eventueel met verschillende kleuren pen). Doe deze opdracht eventueel in maatjes.*
- tijd klaar ///** 50 minuten
meer details voor de omgeving bedenken
Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.
- 4. Presentatie van het verhaal.** "Jullie gaan nu als team een deel van jullie verhaal voorlezen. Overleg hoe jullie dat gaan doen en zorg ervoor dat iedereen antwoord kan geven op vragen van de groep." **Laat de teams een deel van het verhaal presenteren. Laat de groep vragen stellen en Tips & Tops geven. De teams kunnen deze tops inzetten voor het samenwerkdoel voor de komende week. De schrijver van de dag/week schrijft deze op in de taakbrief van komende week. Besteed ook aandacht aan het samenwerken, evalueer de samenwerking in de teams en bespreek met elkaar de moeilijkheden en een mogelijke aanpak ("Wat ga je volgende week anders/hetzelfde doen?") voor de volgende week.**
- tijd ///** 15 minuten
Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.

AFRONDING

1. Woorden van de week. "Deze week hebben jullie weer zelf woorden uit de tekst gehaald voor de woordmuur. Dit zijn de woorden die we in elk geval willen onthouden. Daarnaast hebben jullie zes woorden uitgekozen voor het teamwoordenboek. Dit kunnen toevallig dezelfde woorden zijn als de woorden die we samen hebben gekozen voor de woordmuur."

GH
///

2. Inleveren teamwoordenboek en teamboekje. “Het teamwoordenboek en het teamboekje leveren jullie vandaag in. Als ik het heb nagekeken, kunnen jullie er nog punten voor krijgen.”

3. Terugblik. “Ik zag teams heel goed samenwerken. Ik kon echt zien dat ... en ... (noem namen teams) elkaar goed hielpen. Deze week hebben de schrijvers de punten bijgehouden op de teamlijsten. Tel de punten bij elkaar op en bedenk wat er deze week goed ging in het team als je denkt aan het samenwerken.” **Geef willekeurige beurten en waardeer het antwoord met punten.** “Deze punten hebben jullie verdiend omdat je goed hebt samengewerkt: jullie hebben goed naar elkaar geluisterd en elkaar goed geholpen.”

Bedenk met elkaar wat het team met de meeste punten mag doen als ‘team van de week’. Ieder team telt de punten op. Tijdens de volgende les kunnen hier nog de punten voor de teamopdrachten en het teamwoordenboek bij komen (indien nagekeken). Het team dat dan de meeste punten heeft is het ‘team van de week.’

3. Vooruitblik. “De volgende keer lezen we verder in het boek ‘Brons’.”

OVERZICHT BIJ HET BOEK, LES 11-15

De lesdoelen van les 11-15:

'Brons' - Linda Dielemans Bladzijde 116 t/m 183	
Fictie: (geschiedenis/ bronstijd/ bezittingen)	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen hebben plezier tijdens het lezen. - De leerlingen kunnen de verhaallijnen herkennen en volgen. - De leerlingen onderscheiden goed van kwaad (moreel besef).
Teamopdrachten	
Woordenschat:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kunnen de betekenissen van (spreek)woorden in het woordenboek opzoeken. - De leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen. - De leerlingen kunnen aangeven wat de verschillen en overeenkomsten zijn tussen 'een ceremonie' en 'een ritueel'.
Lezen:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kunnen voorspellen hoe het verhaal van Tark verder zal gaan. - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen waarom sommige stukken tekst schuingedrukt staan in het verhaal over Tark. - De leerlingen kunnen de bijzonderheden van het zwaard van Ommerschans samenvatten. - De leerlingen kunnen de tijdlijn over de archeologische vondsten aanvullen. - De leerlingen onderzoeken welke verschillende soorten verhalen er bestaan en kunnen bepalen wat voor soort verhaal 'Ada' is.
Schrijven:	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kunnen een verhaal over de bronshandel schrijven vanuit verschillende perspectieven.

Vorbereiding (voorafgaand aan les 11-15):

- Kijk de opdrachten van les 6-10 na en leg de teamboekjes 'Brons' weer klaar.
- Zet het digibordschema 'Brons' les 11-15* klaar.
- Leg (spreek)woordenboeken klaar (teamopdrachten).
- Leg per team 1x de studiewijzer 'cirkels van verschil en overeenkomst' klaar*.
- Leg per team voldoende studiewijzers* klaar om het teamwoordenboek aan te vullen.
- Hang de woordmuur op.
- Leg antwoordblad ABCD* met wasknijper klaar per leerling (les 14).
- (Per maatje) lijntjespapier (les 15).

* Zie site: <http://successforall-nederland.nl>

Les	Woorden van de week	Blz.	Betekenis
11.	de sikkel	119	<i>Een sikkel is een halvemaaanvormig landbouwwerktuig dat dient om gras en graan mee af te snijden.</i>
12.	de ceremonie	138	<i>Officiële bijeenkomst vanwege een bijzondere gebeurtenis.</i>
13.	de ravage	143	<i>Wat overblijft als iets groots kapot gegaan of kapot gemaakt is.</i>

Les 11

Samenwerk vaardigheid: - Door de teams te bepalen.

Lesdoel: - De leerlingen kunnen voorspellen hoe het verhaal van Tark verder zal gaan.
- De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen waarom sommige stukken tekst schuingedrukt staan in het verhaal over Tark.

Materialen: - 'Brons', blz. 116 t/m 125
- teamboekje, les 11-15
- voldoende studiewijzers om het teamwoordenboek aan te vullen
- per team 1x de studiewijzer 'cirkels van verschil en overeenkomst'
- spiekbrieven 'voorspellen' en 'verhelderen'
- woordmuur

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

1. Terugblik. "Vorige week hebben we verder gelezen over de bronstijd en zijn we aangekomen bij de eerste zwaarden. De eerste voorwerpen die van brons zijn gemaakt om mensen te doden. Ook hebben we de eerste twee bladzijden van het verhaal over Tark gelezen. Straks lezen we hoe dit verhaal verder gaat. Na de afronding van de teamopdrachten hebben jullie de teamboekjes ingeleverd en heb ik de teams punten gegeven voor de opdrachten. Het team met de meeste punten is deze week het team van de week en dat is geworden... (noem de naam van het team)! Applaus voor dit team."

2. Vooruitblik. "Deze week gaan we het boek over brons uitlezen. We gaan weer voorspellen hoe het verhaal verder gaat en jullie gaan een informatieve samenvatting schrijven. Ook gaan jullie de schrijfopdracht afmaken en het verhaal vanuit het laatste perspectief schrijven.

Maar eerst bepalen we per team aan welke vaardigheid jullie willen werken. Overleg in je team aan welk doel jullie deze week extra aandacht willen besteden en schrijf dat op in het teamboekje op de teamlijst van les 11-15."

tijd 5 minuten

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen de betekenissen van (spreek)woorden in de tekst in het woordenboek opzoeken, kunnen aangeven wat de verschillen en overeenkomsten zijn tussen 'een ceremonie' en 'een ritueel' en de leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.

1. Uitleg. "In het teamboekje zie je bij de taakbrief van les 11-15 weer een deel van de woorden van de week in een kolom staan. Van één van deze woorden schrijf je de betekenis op in het teamboekje. Van het woord 'sikkel' maken jullie een tekening en het woord 'ceremonie' vergelijken jullie met het woord 'ritueel'. Hierover vullen jullie de studiewijzer 'cirkels van verschil en overeenkomst' in. De woorden van de week vullen jullie verder aan door deze week voor zes woorden een studiewijzer in te vullen en zo ook je teamwoordenboek uit te breiden. Je kunt voor alle woorden de studiewijzer 'woord en betekenis' gebruiken, maar als er een andere studiewijzer is die beter bij het woord past, dan mogen jullie deze natuurlijk ook gebruiken. Denk bijvoorbeeld aan de studiewijzers 'synoniemen', 'hoort bij, want...' of 'mijn beroep is...'. Zorg dat je woorden kiest die belangrijk zijn voor het begrip van de tekst en die iedereen moeilijk vindt. Vergeet niet te noteren op welke bladzijde je de woorden gevonden hebt.

LEZEN EN TEAMOPDRACHTEN

Doel: De leerlingen kunnen voorspellen hoe het verhaal van Tark verder zal gaan en kunnen in eigen woorden uitleggen waarom sommige stukken tekst schuingedrukt staan in het verhaal over Tark.

DDU	<p>1. Leesdoel. “Deze week gaan we weer teamopdrachten maken die gaan over de woorden van de week, maar we gaan ook weer verder met de teamopdrachten die bij begrijpend lezen horen. Voordat jullie dat gaan doen, gaan jullie eerst voorspellen hoe het verhaal van Tark verder gaat. Waarom is het handig om regelmatig een voorspelling te doen?” DDU. “Door regelmatig een voorspelling te doen, ben je beter voorbereid op wat je gaat lezen. Aanwijzingen die je al eerder gelezen hebt, geven jou ‘richting’. Als je snapt hoe de tekst is opgebouwd, lees je de tekst makkelijker door.”</p> <p>2. Opdracht. “Nadat jullie een voorspelling hebben gedaan over Tark, gaan jullie lezen. Jullie letten hierbij op aanwijzingen die kunnen helpen om de voorspelling te controleren, maar letten ook op de schuine stukken tekst. Na het lezen overleggen jullie met elkaar waarom de schrijfster ervoor heeft gekozen om sommige delen tekst schuingedrukt te maken. Jullie kunnen er ook voor kiezen om eerst de opdrachten te maken die horen bij de woorden van de week. Schrijf de taakverdeling in het teamboekje en houd elkaar goed op de hoogte van wat je hebt gedaan. Iedereen moet straks weten wat het antwoord is.”</p> <p>3. Teamopdrachten. Plannen van de opdrachten. Voorspelling bespreken en invullen.</p>
tijd	<u>5 minuten</u>
tijd klaar	<p>4. Zelfstandig lezen: blz. 116 t/m 125, memo's plakken op mogelijke aanwijzingen voor de voorspelling of het beantwoorden van de vraag.</p> <u>10 minuten</u>
tijd klaar	<p>woorden van de week</p> <p>5. Maatjeswerk: memo's vergelijken, aanwijzingen bespreken, duolezen: blz. 122 t/m 124.</p> <u>10 minuten</u>
tijd klaar	<p>woorden van de week, beginnen met de teamopdrachten</p> <p>6. Teamopdrachten. Voorspelling controleren en uitvoeren van de overige opdrachten.</p> <u>20 minuten</u>
tijd GH	<p>7. Groep. Laat de teams vertellen welke aanwijzingen ze hadden gevonden om een goede voorspelling te kunnen doen. Bespreek of hun voorspelling is uitgekomen. Stimuleer de leerlingen om het te bewijzen met aanwijzingen in de tekst. Vraag aan de teams waarom sommige delen in het verhaal schuingedrukt staan en bespreek de term chronologie.</p>
///	Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.

AFRONDING

GH	<p>1. Samenwerken. Geef de teams tijd voor overleg en noem een nummer en laat die leerling vertellen hoe de planning en de samenwerking gegaan is tijdens het maken van de opdrachten. Bespreek waar een antwoord aan moet voldoen om het volledige aantal punten te halen. Vraag welk samenwerkdoel de teams voor zichzelf bepaald hebben en op welke wijze die hen helpt om de teamopdrachten goed te maken. Laat de andere teams Tips en Tops geven. Teams die een opdracht af hebben kunnen die opdracht voor beoordeling inleveren.</p>
GH	<p>2. Woordmuur. Schrijf de woorden die bij deze les horen op de woordmuur. Vraag aan de teams of ze zelf ook al woorden gevonden hebben die ze in het teamwoordenboek en op de woordmuur willen zetten. Bespreek deze woorden en bepaal samen met de groep of het woorden zijn die op de woordmuur geschreven moeten worden omdat ze belangrijk zijn om te onthouden. Waardeer antwoorden met gebruik van argumenten met punten.</p>
///	
terugblik	<p>- samenwerkingvaardigheid</p> <p>- woorden van de week</p> <p>- teamopdrachten</p> <p>- punten en feedback</p>
voorblik	<p>- woorden van de week</p> <p>- teamopdrachten</p>

Les 12

- Lesdoel:**
- De leerlingen kunnen de bijzonderheden van het zwaard van Ommerschans samenvatten.
  - De leerlingen kunnen de tijdlijn over de archeologische vondsten aanvullen.

- Materialen:**
- 'Brons', blz. 127 t/m 138 (t/m '... goden misschien wel.')
  - teamboekje, les 11-15
  - spiekbrief 'samenvatten'
  - Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

- terugblik**
- samenwerkvaardigheid
  - woorden van de week
  - teamopdrachten

- vooruitblik**
- woorden van de week
  - teamopdrachten

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.

- 1. Uitleg.** "Tijdens les 11 hebben we de eerste zelfgekozen woorden op de woordmuur geschreven. Vandaag vullen we de woordmuur verder aan. Let ook vandaag dus goed op of je woorden tegenkomt die jullie willen gebruiken voor de woordmuur en het teamwoordenboek. Als je nog niet alle woorden hebt opgezocht in het woordenboek, kun je daar vandaag mee verder."

LEZEN EN TEAMOPDRACHTEN

Doel: De leerlingen kunnen de bijzonderheden van het zwaard van Ommerschans samenvatten en de tijdlijn over de archeologische vondsten aanvullen.

DDU

- 1. Uitleg.** "Tijdens les 11 hebben jullie als team al een deel van de opdrachten gemaakt. Vandaag gaan we weer verder met de teamopdrachten. De opdrachten die bij het stuk tekst horen die we vandaag gaan lezen horen bij de strategie samenvatten. Waarom is goed kunnen samenvatten belangrijk?" **DDU.** "Als je goed kunt samenvatten laat je zien dat je de tekst hebt begrepen. Je kunt de informatie uit de tekst verbinden met wat je al weet. Daarnaast zorgt een samenvatting voor overzicht. De belangrijkste hoofdzaken staan op een rij, bijzaken worden weggelaten. Als je een samenvatting hebt gemaakt, onthoud je het beter en je kunt het gemakkelijk navertellen. De afgelopen week hebben jullie het verhaal van Mare samengevat. Deze week gaan jullie een informatieve samenvatting maken over het zwaard van Ommerschans. Dit was een heel bijzonder zwaard. In jullie samenvatting moet naar voren komen wat dit zwaard zo speciaal maakt in vergelijking met andere bronzen zwaarden."

- 2. Teamopdrachten. Plannen van de opdrachten.** "Lees de opdrachten met elkaar goed door en overleg hoe je dit als team gaat aanpakken. Schrijf de taakverdeling op en houd elkaar goed op de hoogte. Bedenk wat je de vorige les als Tips & Tops van de groep hebt gekregen en zet dat in bij het maken van de opdracht. Na het lezen vergelijk je de memo's met je maatje en samen met het team ga je verder met de teamopdrachten."

tip *Als de leerlingen nog veel moeite hebben met het samenvatten, bied ze dan per team een ideeënboom aan en model het dan nogmaals.*

tijd 5 minuten

- 3. Zelfstandig lezen:** blz. 127 t/m 138 (t/m '... goden misschien wel.'), memo's plakken op aanwijzingen voor de samenvatting.

tijd 10 minuten

klaar	woorden van de week 4. Maatjeswerk: memo's vergelijken, aanwijzingen bespreken, duolezen: blz. 136 t/m 138 (t/m '... goden misschien wel.').
tijd	<u>10 minuten</u>
klaar	woorden van de week, beginnen met de teamopdrachten 5. Teamopdrachten. Uitvoeren van de overige opdrachten.
tijd	<u>15 minuten</u>
GH	6. Groep. Laat de teams vertellen wat het zwaard van Ommerschans zo speciaal maakt. Vul ook de tijdlijn aan met de reuzenzwaarden (zie ook 'Antwoorden teamboekje').
///	Teamdoel samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.

AFRONDING

GH	1. Samenwerken. Geef de teams tijd voor overleg en noem een nummer en laat die leerling vertellen hoe de planning en de samenwerking gegaan is tijdens het maken van de opdrachten. Bespreek waar een antwoord aan moet voldoen om het volledige aantal punten te halen. Vraag welk samenwerkdoel de teams voor zichzelf bepaald hebben en op welke wijze die hen helpt om de teamopdrachten goed te maken. Laat de andere teams Tips en Tops geven. Teams die een opdracht af hebben kunnen die opdracht voor beoordeling inleveren.
GH	2. Woordmuur. Schrijf de woorden die bij deze les horen op de woordmuur. Vraag aan de teams of ze zelf ook al woorden gevonden hebben die ze in het teamwoordenboek willen zetten. Bespreek deze woorden en bepaal samen met de groep of het woorden zijn die op de woordmuur geschreven moeten worden omdat ze belangrijk zijn om te onthouden. Waardeer antwoorden met gebruik van argumenten met punten.
///	
terugblik	- woorden van de week - teamopdrachten - punten en feedback
voorblik	- woorden van de week - teamopdrachten
spel	Brain Game naar keuze

Les 13

Lesdoel: - De leerlingen onderzoeken welke verschillende soorten verhalen er bestaan en kunnen bepalen wat voor soort verhaal 'Ada' is.

Materialen: - 'Brons', blz. 138 (vanaf 'Dat is natuurlijk...') t/m 147
- teamboekje, les 11-15
- spiekbrief 'vraag & antwoord'
- tablets of computers
- Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik - woorden van de week
- teamopdrachten

vooruitblik - woorden van de week
- teamopdrachten

WOORDEN VAN DE WEEK

Doel: De leerlingen kunnen woorden voor het teamwoordenboek uit de tekst halen.

1. Uitleg. "De afgelopen lessen hebben we de woordmuur aangevuld met een aantal nieuwe woorden. Vandaag maken we de woordmuur compleet. Een deel van de woorden heb ik voor jullie gekozen, maar de laatste woorden kiezen jullie weer zelf. Let tijdens het lezen dus weer goed op welke woorden jullie willen gebruiken voor de woordmuur en het teamwoordenboek."

LEZEN EN TEAMOPDRACHTEN

Doel: De leerlingen onderzoeken welke verschillende soorten verhalen er bestaan en kunnen bepalen wat voor soort verhaal 'Ada' is.

1. Uitleg. "Vandaag gaan jullie onderzoeken welke soort verhalen er allemaal zijn. Het verhaal dat jullie vandaag gaan lezen over Ada wijkt af van de andere verhalen die we tot nu toe gelezen hebben. Ik ben benieuwd of jullie er achter kunnen komen wat voor soort verhaal Ada is. Plak memo's op aanwijzingen die kunnen helpen om het verhaal straks te kunnen categoriseren."

2. Teamopdrachten. "Lees de opdrachten met elkaar goed door en overleg hoe je dit als team gaat aanpakken. Bedenk wat je de vorige les als Tips & Tops van de groep hebt gekregen en zet dat in bij het maken van de opdracht. Na het lezen vergelijk je de memo's met je maatje en samen met het team ga je verder met de teamopdrachten."

tijd 5 minuten

3. Zelfstandig lezen: blz. 138 t/m 147, memo's plakken op aanwijzingen om het verhaal te kunnen categoriseren.

tijd 10 minuten

klaar woorden van de week

4. Maatjeswerk: memo's vergelijken en aanwijzingen bespreken.

tijd 10 minuten

klaar duolezen: blz. 146 t/m 147, woorden van de week, beginnen met de teamopdrachten

5. Teamopdrachten. Uitvoeren van de opdrachten.

tijd 15 minuten

GH **6. Groep.** Laat de teams vertellen welke soorten verhalen ze gevonden hebben en onder welke categorie het verhaal van Ada valt. Stimuleer de leerlingen om het te bewijzen met aanwijzingen in de tekst (zie ook 'Antwoorden teamboekje').

/// **Teamdoel** samenwerkingvaardigheid bereikt: punten.

AFRONDING

GH	1. Samenwerken. Geef de teams tijd voor overleg en noem een nummer en laat die leerling vertellen hoe de planning en de samenwerking gegaan is tijdens het maken van de opdrachten. Bespreek waar een antwoord aan moet voldoen om het volledige aantal punten te halen. Vraag welk samenwerkdoel de teams voor zichzelf bepaald hebben en op welke wijze die hen helpt om de teamopdrachten goed te maken. Laat de andere teams Tips en Tops geven. Teams die een opdracht af hebben kunnen die opdracht voor beoordeling inleveren.
GH	2. Woordmuur. Schrijf de woorden die bij deze les horen op de woordmuur. Vraag aan de teams met welke woorden ze de woordmuur compleet willen maken. Zorg dat de woordmuur vandaag volledig ingevuld is. Waardeer antwoorden die de teams geven met gebruik van argumenten met punten.
///	
terugblik	<ul style="list-style-type: none"> - woorden van de week - teamopdrachten - punten en feedback
voorblik	<ul style="list-style-type: none"> - toets - introductie schrijfo opdracht
spel	Brain Game naar keuze

Les 14

Lesdoel: - De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

Materialen: - 'Brons', blz. 148 t/m 160
- toetsboekje, week 3 (les 14)
- antwoordblad ABCD met wasknijper
- Brain Game naar keuze

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik - woorden van de week
- teamopdrachten

vooruitblik - toets
- voorbereiding op de schrijfopdracht

WOORDEN VAN DE WEEK

1. Oefenen voor de toets. De leerlingen kunnen zich voorbereiden op de toets door de betekenis van de woorden nog even door te nemen. Dit kan met het teamboekje of met de woordmuur.
tijd 5 minuten

TOETS

Doel: De leerlingen leren n.a.v. het bespreken van de toets hoe ze informatie uit een tekst kunnen halen.

1. Zet de leerlingen in toetsopstelling.
2. Lees de vragen uit het toetsboekje voor. Geef uitleg bij de vragen, o.a. door duidelijk aan te geven wat de bedoeling is van een vraag.
3. Zelfstandig lezen: blz. 148 t/m 160 en maken van de vragen.
tijd 30 minuten
klaar woorden van de week afmaken, stillezen
4. Bespreken van de vragen. "Je krijgt van mij een blad met daarop de letters ABCD. We gaan de vragen bespreken en elke keer als ik de vraag voorgelezen heb, kijk je of je gekozen had voor antwoord A, B, C of D. Heb je voor B gekozen dan zet je de wasknijper op B. Koos je voor C dan doe je de wasknijper op die letter. Daarna doen we op mijn teken het bordje omhoog." **Lees de eerste vraag voor en vraag aan de leerlingen om de wasknijper op de letter van hun antwoord te zetten. Kijk of de (bijna alle) leerlingen het goede antwoord hebben en ga dan door. Als er veel verschillende antwoorden gegeven zijn, model dan de stappen die de leerlingen hadden moeten maken om tot het juiste antwoord te komen.**
→ *Haal de toetsen op en zet de resultaten in de scorelijst weektoets.*

VOORBEREIDING OP DE SCHRIJFOPDRACHT

Doel: De leerlingen kunnen een verhaal over de bronshandel schrijven vanuit verschillende perspectieven.

1. Ophalen van kennis. "Tijdens les 15 gaan jullie het verhaal over de bronshandel nog een keer schrijven, maar nu vanuit een ander perspectief. Namelijk vanuit het perspectief van degene die het bronzen voorwerp gaat maken. Ook voor dit personage gaan jullie een duidelijk begin, middenstuk en een eind op papier zetten. Maar je moet goed nadenken. Hij of zij heeft personage één al ontmoet in het verhaal dat jullie tijdens les 10 hebben geschreven. Die ontmoeting moet natuurlijk op dezelfde manier gaan in deze versie van het verhaal."
2. Opdracht. "Lees het stappenplan in het teamboekje alvast door en denk er alvast over na. Ook voor dit personage moet er weer een beginsituatie zijn. Wat is hij of zij aan het doen op het moment dat jullie eerste personage kwam aanlopen? En waar is hij of zij? Bedenk voor het

middenstuk ook hier weer een probleem en schrijf de oplossing aan het eind. Ook deze keer schrijven jullie het verhaal weer vanuit 'ik'."

tip *Als er tijd over is, herhaal dan het belang van signaalwoorden.*

tijd 10 minuten

/// **Teamdoel samenwerkvaardigheid bereikt: punten.**

AFRONDING

---

terugblik

- toets
- voorbereiding op de schrijfpdracht
- punten en feedback

voorblik

- schrijfpdracht
- inleveren van teamwoordenboek
- team van de week

spel **Brain Game naar keuze**

Les 15

Lesdoel: - De leerlingen kunnen een verhaal over de bronshandel schrijven vanuit verschillende perspectieven.

Materialen: - 'Brons', blz. 161 t/m 183
- teamboekje, les 11-15
- Per maatje: lijntjespapier

TERUGBLIK/VOORUITBLIK

terugblik - toets
- voorbereiding op schrijfo opdracht

vooruitblik - schrijfo opdracht
- inleveren teamboekjes en teamwoordenboek
- team van de week

TEAMOPDRACHTEN: VERHAAL VANUIT VERSCHILLENDE PERSPECTIEVEN

Doel: De leerlingen kunnen een verhaal over de bronshandel schrijven vanuit verschillende perspectieven.

1. Zelfstandig lezen/voorlezen: blz. 161 t/m 183.

2. Uitleg. "Vandaag gaan jullie de schrijfo opdracht afmaken en het verhaal vanuit het tweede perspectief schrijven. Overleg nog even wie in jullie team wat gaat doen en schrijf dit op het formulier taakverdeling. Bedenk welke Tips & Tops jullie van de groep hebben gekregen en zet dat in bij het maken van de opdracht."

3. Opdracht. "Lees in het teamboekje de opdracht nog eens door en verdeel de taken. Help elkaar en maak de opdrachten helemaal af."

tip *Om te voorkomen dat de schrijver hard aan het werk is en de andere leerlingen steeds moeten wachten, kan ervoor gekozen worden het verhaal steeds na drie zinnen door te schuiven naar de volgende leerling (eventueel met verschillende kleuren pen). Doe deze opdracht eventueel in maatjes.*

tijd 45 minuten

klaar illustratie bij het verhaal maken

/// **Teamdoel samenwerkvaardigheid bereikt: punten.**

4. Presentatie van het verhaal. "Jullie gaan nu het verhaal presenteren. Lees het verhaal niet helemaal voor, maar geef een samenvatting van jullie verhaal. Denk hierbij aan de verhaalkaart voor de belangrijkste sleutelwoorden. Overleg hoe jullie de samenvatting van het verhaal gaan presenteren en zorg ervoor dat iedereen antwoord kan geven op vragen van de groep."

tijd 10 minuten

5. Bespreken. Laat de teams de samenvatting presenteren aan de groep, geef mogelijkheden voor het stellen van vragen aan de teams en laat de groep Tops geven. De teams kunnen deze tops inzetten voor het samenwerkdoel voor de komende week. Besteed aandacht aan het samenwerken, evalueer de samenwerking in de teams en bespreek met elkaar de moeilijkheden en een mogelijke aanpak ("Wat ga je volgende week anders/hetzelfde doen?") voor de volgende week.

tijd 15 minuten

/// **Teamdoel samenwerkvaardigheid bereikt: punten.**

TERUGBLIK OP VOORSPELLEN

Doel: De leerlingen kunnen op basis van de kennis die ze hebben opgedaan de voorspelling beoordelen en aanvullen.

1. Uitleg. "We hebben het boek 'Brons' nu uitgelezen. Met de dobbelsteen hebben we allerlei voorspellingen gedaan over het boek. Vandaag gaan we kijken of de voorspellingen zijn

uitgekomen. Het is natuurlijk helemaal niet raar dat ze soms ook niet uitkomen. De schrijver kan je bijvoorbeeld op een verkeerd been hebben gezet.”

GH
///

2. Opdracht. “We gaan eerst kijken naar de ‘voorkant’. We hebben voorspeld dat het boek gaat over (*vul aan wat het antwoord van de groep was*). Nu we het boek uit hebben gelezen weten we wat de inhoud van het boek was. Hebben we het juist voorspeld?” **Evalueer samen met de leerlingen de voorspelling en geef punten voor juiste argumenten om het zo te laten, aan te vullen en/of te veranderen.** “Dan gaan we nu kijken naar de illustraties. (*vul aan wat het antwoord van de groep was*). Klopt dit met wat we nu gelezen en gezien hebben?” **Evalueer samen met de leerlingen de voorspelling en geef punten voor juiste argumenten om het zo te laten, aan te vullen en/of te veranderen. Ga zo alle punten van de voorspelling langs en laat de teams overleggen welke argumenten ze hebben om iets te veranderen of de voorspelling zo te laten staan.**

GH
///

tip

Als leerlingen moeite hebben met het vinden van argumenten, model dan voorbeelden van argumenten op basis van aanwijzingen in het boek.

DDU
///

3. Afronding. “We hebben de voorspellingen aangepast met dat wat we nu weten over het boek. Voldeed dit boek aan je verwachtingen die je er voorafgaand over had?” **DDU. Geef kort tijd om na te denken te overleggen met maatje en geef dan een beurt.**

AFRONDING

1. Woorden van de week. “Deze week hebben jullie weer zelf woorden uit de tekst gehaald voor de woordmuur. Dit zijn de woorden die we in elk geval willen onthouden. Daarnaast hebben jullie zes woorden uitgekozen voor het teamwoordenboek. Dit kunnen toevallig dezelfde woorden zijn als de woorden die we samen hebben gekozen voor de woordmuur.”

2. Inleveren teamwoordenboek en teamboekje. “Het teamwoordenboek en het teamboekje leveren jullie vandaag in. Als ik het heb nagekeken, kunnen jullie er nog punten voor krijgen.”

GH
///

3. Terugblik. “Ik zag teams heel goed samenwerken. Ik kon echt zien dat ... en ... (noem namen teams) elkaar goed hielpen. Deze week hebben de schrijvers de punten bijgehouden op de teamlijsten. Tel de punten bij elkaar op en bedenk wat er deze week goed ging in het team als je denkt aan het samenwerken.” **Geef willekeurige beurten en waardeer het antwoord met punten.** “Deze punten hebben jullie verdiend omdat je goed hebt samengewerkt: jullie hebben goed naar elkaar geluisterd en elkaar goed geholpen.”

Bedenk met elkaar wat het team met de meeste punten mag doen als ‘team van de week’. Ieder team telt de punten op. Tijdens de volgende les kunnen hier nog de punten voor de teamopdrachten en het teamwoordenboek bij komen (indien nagekeken). Het team dat dan de meeste punten heeft is het ‘team van de week.’

3. Vooruitblik. “De volgende keer lezen we een nieuw boek.”

Antwoorden teamboekje
LES 1-15

Punten bij opdrachten bij de woorden van de week (woordenboek)	
Opdracht 1	Per woord:
10 punten	<ul style="list-style-type: none"> Het antwoord is correct Het antwoord is compleet (met herhaling van het woord) <p>Voorbeeld: Het aanzien is hoe je over iemand denkt/hoe je iemand beoordeelt. Hoog aanzien: je kijkt tegen iemand op.</p>
9 punten	<ul style="list-style-type: none"> Het antwoord is correct Het antwoord is niet compleet (zonder herhaling van het woord) <p>Voorbeeld: Hoe je over iemand denkt/hoe je iemand beoordeelt</p>
8 punten	<ul style="list-style-type: none"> Het antwoord is correct Het antwoord is niet compleet (zonder herhaling van het woord en met slechts een deel van de betekenis) <p>Voorbeeld: Hoe je iemand beoordeelt.</p>
Opdracht 2	Cirkels van overeenkomst en verschil (100 punten in totaal)
	<p>Er is tenminste <u>één overeenkomst</u> genoemd en <u>twee verschillen</u>.</p> <p>Overeenkomsten ven en moeras:</p> <ul style="list-style-type: none"> Beide zijn een natuurlijk ontstaan water. Beide wateren zijn ondiep. Beide zijn voedzame wateren: er leven veel diertjes en er groeien veel plantsoorten. <p>Verschillen tussen een ven en een moeras:</p> <ul style="list-style-type: none"> Een ven is een soort meertje, omsloten door land. Een ven kan een wisselend waterpeil hebben, een moeras heeft een hoge waterstand. Een moeras heeft een zachte bodem waarin je kunt wegzakken. Een moeras is een overgangsgebied tussen land en water.
Opdracht 3	Uitdrukkingen en spreekwoorden (100 punten in totaal)
	<ul style="list-style-type: none"> De uitdrukking is helemaal opgeschreven. Het basiswoord klopt. De betekenis van de uitdrukking is in eigen woorden verteld. De betekenis van de uitdrukking wordt duidelijk weergegeven in een tekening. De tekening ziet er verzorgd uit. <p>De voordelen <u>wegen zwaarder dan</u> de nadelen: De voordelen <u>zijn belangrijker dan</u> de nadelen.</p>
Opdracht 4	Per woord in het teamwoordenboek (max. 120 punten in totaal)
20 punten	<ul style="list-style-type: none"> De betekenisvolle zin is compleet en geeft de betekenis van het woord goed weer/de illustratie maakt duidelijk wat de betekenis van het woord is en ziet er verzorgd uit De betekenis is goed en duidelijk omschreven Het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
15 punten	<ul style="list-style-type: none"> De betekenisvolle zin is compleet en geeft de betekenis van het woord goed weer/de illustratie maakt duidelijk wat de betekenis van het woord is en ziet er verzorgd uit. De betekenis is goed en duidelijk omschreven óf het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
10 punten	<ul style="list-style-type: none"> De betekenisvolle zin is compleet en geeft de betekenis van het woord goed weer/de illustratie maakt duidelijk wat de betekenis van het woord is en ziet er verzorgd uit óf de betekenis is goed en duidelijk omschreven en het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
5 punten	<ul style="list-style-type: none"> De betekenis is goed en duidelijk omschreven óf het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden

Antwoorden bij de teamvragen – Vraag & antwoord (max. 100 punten)	
Opdracht 1	Beschrijf uit welk perspectief de witte bladzijden worden beschreven. Met perspectief wordt bedoeld: door wie het verhaal verteld wordt.
<p>De witte bladzijden worden vanuit het perspectief van de schrijfster geschreven:</p> <p>- ‘Op het omslag van dit boek staat - naast die van Sanne te Loo, die de prachtige illustraties maakte - mijn naam: Linda Dielemans. Ik ben schrijver van beroep, dat zal je niet verbazen, maar daarnaast ben ik ook archeoloog.’ - blz. 9.</p>	
Opdracht 2	De schrijfster beschrijft het ontstaan van brons. Beschrijf of dit verhaal waar is of niet.
<p>Het verhaal kán waar zijn, maar het hoeft niet precies zo gegaan te zijn. Dit weet je doordat de schrijfster woorden gebruikt als ‘zou gebeurd kunnen zijn’, ‘waarschijnlijk’, ‘er is vast’, ‘er zal ... zijn’.</p>	
Opdracht 3	Beschrijf uit welk perspectief de mosterdkleurige bladzijden worden beschreven. Blader door het boek en bepaal waarom deze bladzijden dezelfde kleur gekregen hebben.
<p>De mosterdkleurige bladzijden worden vanuit het perspectief van de schrijfster geschreven:</p> <p>- Ze vertelt over de archeologische vondsten die gedaan zijn, waarbij brons een rol gespeeld heeft. Op blz. 9 vertelt ze dat ze naast schrijfster, ook archeoloog is.</p> <p>Je weet dus dat alle bladzijden in deze kleur je informatie geven over archeologische vondsten. Op deze bladzijden staan feiten.</p>	

Antwoorden bij de teamvragen – Samenvatten (max. 100 punten)				
Opdracht 4	Maak een tijdlijn over de verschillende archeologische vondsten. Vul deze aan als je nieuwe informatie hierover leest.			
Archeologische vondst:	Bijzonderheden:	Waar gevonden:	Rond welke tijd:	Bladzijde:
Ötzi	Ötzi werd pas duizenden jaren later gevonden. Hij had een vuurstenen pijlpunt nog in zijn schouder. Hij had een koperen bijl bij zich.	In de bergen, op de grens tussen Italië en Oostenrijk.	In 1991 gevonden. De man leefde waarschijnlijk 5300 jaar geleden.	blz. 27
Archeologische vondst:		Waar gevonden:	Rond welke tijd:	Bladzijde:
Het meisje van Estved	Ze lag in een uitgeholde stam van een grote eik. In haar graf lag ook een haarnet, een benen kam, een bronzen priem, een emmertje bier, botten van een kind van 6 en riem met een bronzen schijf. Ze is gevonden in Denemarken, maar hier kwam ze niet vandaan (waarschijnlijk Zuid-Duitsland).	In Denemarken, bij het dorpje Egtved.	in 1921 ontdekt. Ze leefde rond 1370 voor Christus.	blz. 49

Antwoorden bij de teamvragen – Vraag & antwoord (max. 100 punten)	
Opdracht 5	Beschrijf uit welk perspectief de anders gekleurde bladzijden worden beschreven. Met perspectief wordt bedoeld: door wie het verhaal verteld wordt.
<p>De gekleurde bladzijden worden vanuit (de voorwerpen van) het brons geschreven:</p> <p>- ‘Het begin’: Eerst is het wij → allerlei stukjes koper (blz. 29-36). Later wordt er tin bijgedaan (blz. 38). Dan wordt het één geheel aan brons → ‘Er is geen ‘wij’ meer. Ik. Ik ben blij. Het is onduidelijk wat voor voorwerp het is geworden.</p> <p>- ‘Mare’: Iedere ochtend wordt het brons door de zachte stof van haar mantel geduwd. In de zomer draagt ze het in haar haren. Het heeft een kop, die eruit ziet als een wiel met spaken (blz. 56). → een naald/speld.</p> <p>- ‘Roek’: Op het plaatje (blz. 84 en 85) zie je dat het om een bijl gaat. ‘Ik ben tenslotte zijn bijl.’ (blz. 86).</p> <p>- ‘Tark’: ‘Ik zwiep door de lucht, snijd door brons en leer, iemand gilt, ik voel vlees, nog meer bloed, ik raak bot.’ (blz. 112) → een zwaard (ook te zien op de afbeelding op blz. 114 en 115).</p> <p>- ‘Ada’: ‘Hij maakte zes van ons, zes onbreekbare zwaarden.’ (blz. 141). Afbeelding op blz. 144 en 145.</p>	

Antwoorden bij de schrijfoopdracht (max. 100 punten per opdracht)	
100 punten	<ul style="list-style-type: none"> • Alle stappen van het stappenplan zijn gevolgd. • Elk teamlid had evenveel aandeel in het verzinnen van het voorwerp en de personages. • Iedere personage wordt op een creatieve manier beschreven d.m.v. een naam, een doel, uiterlijke kenmerken en karaktereigenschappen. • Er is een lastige situatie bedacht. • Voor de lastige situatie is een creatieve oplossing bedacht. • Interpunctie is op de juiste manier gehanteerd. • De woorden/zinnen zijn compleet en goed geschreven. • De poster ziet er verzorgd uit.
90 punten	<ul style="list-style-type: none"> • De meeste stappen van het stappenplan zijn gevolgd. • Iedere personage wordt beschreven d.m.v. een naam, een doel, uiterlijke kenmerken en karaktereigenschappen. • Er is een lastige situatie bedacht. • Voor de lastige situatie is een oplossing bedacht. • Interpunctie is veelal op de juiste manier gehanteerd. • De meeste woorden/zinnen zijn compleet en goed geschreven. • De poster ziet er verzorgd uit.
80 punten	<ul style="list-style-type: none"> • De meeste stappen van het stappenplan zijn gevolgd. • Iedere personage wordt beschreven d.m.v. een naam, uiterlijke kenmerken en karaktereigenschappen. • Er is een lastige situatie bedacht. • Interpunctie is veelal op de juiste manier gehanteerd. • De meeste woorden/zinnen zijn compleet en goed geschreven.

Punten bij opdrachten bij de woorden van de week (woordenboek)	
Opdracht 1	Per woord:
10 punten	<ul style="list-style-type: none"> Het antwoord is correct Het antwoord is compleet (met herhaling van het woord) Voorbeeld: Linnen is stof/textiel dat gemaakt is van vlas (een dradig gewas).
9 punten	<ul style="list-style-type: none"> Het antwoord is correct Het antwoord is niet compleet (zonder herhaling van het woord) Voorbeeld: Een stof gemaakt van vlas.
8 punten	<ul style="list-style-type: none"> Het antwoord is correct Het antwoord is niet compleet (zonder herhaling van het woord en met slechts een deel van de betekenis) Voorbeeld: Een soort stof.
Opdracht 2	Synoniemen (100 punten in totaal)
	Betekenis grimmig: als iets heel onaangenaam is of wordt/boos/angstaanjagend. Betekenis vriendelijk: welwillend/hartelijk/met een fijn gevoel. Grimmig en vriendelijk zijn antoniemen (het tegenovergestelde).
Opdracht 3	Per woord in het teamwoordenboek (max. 120 punten in totaal)
20 punten	<ul style="list-style-type: none"> De betekenisvolle zin is compleet en geeft de betekenis van het woord goed weer/de illustratie maakt duidelijk wat de betekenis van het woord is en ziet er verzorgd uit De betekenis is goed en duidelijk omschreven Het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
15 punten	<ul style="list-style-type: none"> De betekenisvolle zin is compleet en geeft de betekenis van het woord goed weer/de illustratie maakt duidelijk wat de betekenis van het woord is en ziet er verzorgd uit. De betekenis is goed en duidelijk omschreven óf het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
10 punten	<ul style="list-style-type: none"> De betekenisvolle zin is compleet en geeft de betekenis van het woord goed weer/de illustratie maakt duidelijk wat de betekenis van het woord is en ziet er verzorgd uit óf de betekenis is goed en duidelijk omschreven en het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
5 punten	<ul style="list-style-type: none"> De betekenis is goed en duidelijk omschreven óf het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
Opdracht 4	Per teamwoordbon
10 punten	<ul style="list-style-type: none"> Het antwoord is correct Het antwoord is compleet (met herhaling van het woord)
9 punten	<ul style="list-style-type: none"> Het antwoord is correct Het antwoord is niet compleet (zonder herhaling van het woord)
8 punten	<ul style="list-style-type: none"> Het antwoord is correct Het antwoord is niet compleet (zonder herhaling van het woord en met slechts een deel van de betekenis)

Antwoorden bij de teamvragen – Voorspellen (max. 100 punten per vraag)	
Opdracht 1 (voor het lezen van blz. 56)	Bekijk de afbeeldingen op blz. 58 en 59, 65 en 68 en voorspel waar het verhaal van 'Mare' over zal gaan.
Antwoord	Ter beoordeling van de leerkracht. Voorbeeld van aanwijzingen: - Het meisje kijkt erg ongelukkig en houdt een bronzen naald vast. - blz. 58 - Het meisje leunt met haar hoofd tegen een ander meisje/jongen haar/zijn hoofd aan. Ze lijken van elkaar te houden, maar ze kijken verdrietig. - blz. 65 - Het meisje legt de naald in het water. - blz. 68

Antwoorden bij de teamvragen – Vraag & antwoord (max. 100 punten per opdracht)	
Opdracht 2	Leg uit aan welke aanwijzingen je kunt zien om welk bronzen voorwerp het in het verhaal van Mare gaat.
Antwoord	<p><i>Ter beoordeling van de leerkracht.</i></p> <p>Voorbeeld van aanwijzingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 'Iedere ochtend <u>duwt ze me door</u> de zachte stof van haar mantel.' - blz. 56 - '... draagt ze me in haar haren, in een stevige vlecht of knot.' - blz. 56 - 'Ik heb een kop, die eruit ziet als een wiel met spaken.' - blz. 56 <p>Deze zin verwijst terug naar de informatie op bladzijde 53 (les 5) → 'Dat waren dikke, bronzen naalden waarvan één uiteinde eruitzag als een wiel met spaken.'</p>

Antwoorden bij de teamvragen – Samenvatten (max. 100 punten)	
Opdracht 3	Vat het verhaal van Mare samen.
<p><i>Ter beoordeling van de leerkracht.</i></p> <p>Een voorbeeld:</p> <p>Mare is weggelopen en zit nu onder een oude els, vlakbij de rivier te wachten op Lot (personen - gebeurtenis). Ze heeft de bronzen naald/speld in haar handen, die ze van een man uit het verre oosten (personen) kreeg, toen hij bij haar ouders op bezoek kwam. Haar ouders willen graag dat ze met deze man gaat trouwen, maar Mare houdt van Lot (probleem). Ze willen samen weglopen en een nieuwe toekomst beginnen. Maar door de naald zou iedereen weten wie ze was (probleem). Hij valt te veel op en hem laten omsmelten kan Mare ook niet. Mare bedenkt een plan. Ze zullen leven van de jacht, want Lot kan goed boogschieten. Dan gaan ze naar de kust, waar niet veel mensen wonen. Ze kunnen een hut bouwen waar ze een tijdje kunnen blijven wonen. Daarna kunnen ze de bronzen armbanden ruilen voor een overtocht met een boot naar het grote eiland in het westen (oplossing). Mare verstopt haar armbanden in haar kleren en loopt naar de oever van de rivier. Ze vraagt de goden of ze haar willen helpen en laat dan de naald in het water zakken (gebeurtenis).</p>	

Antwoorden bij de teamvragen – Samenvatten (max. 100 punten)				
Opdracht 4	Vul de tijdlijn over de verschillende archeologische vondsten aan.			
Archeologische vondst:	Bijzonderheden	Waar gevonden:	Rond welke tijd:	Bladzijde:
Bronzen bijlen	<p><u>Vlaktbijlen</u> waren plat en onregelmatig.</p> <p><u>Randbijlen</u> hebben richels langs de randen (om het beter vast te kunnen zetten aan een steel).</p> <p><u>Hielbijlen</u> hebben ook een dwarsrichel (om het brons nog beter op het hout te kunnen zetten). Door het oogje kon je de bijl ook beter vastmaken.</p> <p><u>Vleugelbijlen</u> hadden zulke grote richels dat ze helemaal naar elkaar toe bogen. Dit was later voor de sier.</p> <p><u>Kokerbijlen</u> zijn hol. Door ermee te hakken kwam de bijl steeds vaster in het hout te zitten.</p>	<p>- Heel Europa (blz. 71).</p> <p>- Uit alle streken waar kopermijnen waren (blz. 71).</p>	Onduidelijk.	blz. 75
Archeologische vondst:		Waar gevonden:	Rond welke tijd:	Bladzijde:
Bronzen zwaarden	Zijn ontstaan uit dolken. Zo werden ze eerst ook gemaakt, maar de verbinding van het handvat en het zwaard was kwetsbaar. Het bronzen deel moest langer worden en de greep bestond uit twee delen die je om het brons heen vast maakte.	De eerste zwaarden zijn in Anatolië gevonden en kwamen uiteindelijk in heel Europa terecht (blz. 100)	3300 v. Chr. (blz. 100)	blz. 105

	Zwaarden waren de eerste voorwerpen die speciaal gemaakt zijn om mensen te doden (blz. 101).			
--	--	--	--	--

Antwoorden bij de teamvragen – Verhelderen (max. 100 punten per opdracht)	
Opdracht 5	Leg in eigen woorden uit wat een bronzen bijl zo speciaal maakt.
Antwoord	<p><i>Ter beoordeling van de leerkracht.</i></p> <p>Voorbeeld van wat er zou kunnen gebeuren:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De merkjes die op de bronzen bijlen stonden waren een soort reclame, hierdoor wist je wat de kwaliteit was. Met name de Franse en Engelse bijlen werden als kwalitatief goed gezien. - blz. 76 - Zonder bijl kon je niets bouwen. - blz. 76 - Naast de merkjes op de bijlen, kon je het ook versieren met eigen patronen. Dan wist iedereen dat hij bij jou of bij je familie hoorde. - blz. 77 - Bijlen gingen van hand tot hand (door tussenpersonen). Zo werden veel verhalen doorverteld. Bijlen waren als het ware de boeken van de bronstijd. - blz. 78

Antwoorden bij de teamvragen – Samenvatten (max. 100 punten)	
Opdracht 6	Vergelijk de samenvatting van het Onderzoekersteam met jullie eigen aanwijzingen en geef tips aan het Onderzoekersteam.
<p><i>Ter beoordeling van de leerkracht.</i></p> <p><i>Voorbeelden om de samenvatting aan te vullen (tips):</i></p> <p>Er mist een tijd → Het is diep in de nacht.</p> <p>Er mist een plaats → Roek loopt over kale akkers, besneeuwde weides en door het bos.</p> <p>Er missen belangrijke gebeurtenissen → Een deel van het graan op de akkers was op een dag verdwenen. Later ook de erwten. Eén van de honden lag dood op het erf en de hazen die Roek gejaagd had, waren de volgende ochtend verdwenen (blz. 92). Later geeft Wolf ook toe dat hij dit gedaan heeft. 'Liever een dief dan een bedelaar,' - (blz. 95).</p>	

Antwoorden bij de schrijfopdracht (max. 100 punten per opdracht)	
100 punten	<ul style="list-style-type: none"> • Alle stappen van het stappenplan zijn gevolgd. • Elk teamlid had evenveel aandeel in het verzinnen van het verhaal. • Er is een duidelijk begin, middenstuk en een eind. • Het doel van de eerste personage is helder. • De omgeving wordt gedetailleerd omschreven. • Er is beschreven in welke tijd het personage zich bevindt. • Er is regelmatig gebruik gemaakt van signaalwoorden. • Interpunctie is op de juiste manier gehanteerd. • De woorden/zinnen zijn compleet en goed geschreven.
90 punten	<ul style="list-style-type: none"> • De meeste stappen van het stappenplan zijn gevolgd. • Er is een duidelijk begin, middenstuk en een eind. • De omgeving is gedetailleerd omschreven. • Er zijn een paar signaalwoorden gebruikt. • Interpunctie is veelal op de juiste manier gehanteerd. • De meeste woorden/zinnen zijn compleet en goed geschreven.
80 punten	<ul style="list-style-type: none"> • De meeste stappen van het stappenplan zijn gevolgd. • De omgeving is omschreven. • Er zijn tenminste drie signaalwoorden gebruikt. • Interpunctie is veelal op de juiste manier gehanteerd. • De meeste woorden/zinnen zijn compleet en goed geschreven.

Punten bij opdrachten bij de woorden van de week (woordenboek)	
Opdracht 1	Per woord:
10 punten	<ul style="list-style-type: none"> Het antwoord is correct Het antwoord is compleet (met herhaling van het woord) <p>Voorbeeld: De ravage is wat overblijft als iets groots kapot gegaan of kapot gemaakt is.</p>
9 punten	<ul style="list-style-type: none"> Het antwoord is correct Het antwoord is niet compleet (zonder herhaling van het woord) <p>Voorbeeld: Wat overblijft als iets groots kapot gegaan of kapot gemaakt is.</p>
8 punten	<ul style="list-style-type: none"> Het antwoord is correct Het antwoord is niet compleet (zonder herhaling van het woord en met slechts een deel van de betekenis) <p>Voorbeeld: Als iets kapot gegaan/gemaakt is.</p>
Opdracht 2	Noteer de bijzonderheden van een sikkel en verduidelijk de betekenis met een tekening (100 punten in totaal)
	<p>Bijzonderheden: Een sikkel is een halvemaaanvormig landbouwwerktuig dat dient om gras en graan mee af te snijden.</p> <p>Afbeelding:</p>
Opdracht 3	Cirkels van overeenkomst en verschil (100 punten in totaal)
	<p>Er is tenminste <u>één overeenkomst</u> genoemd en <u>twee verschillen</u>.</p> <p>Overeenkomsten ceremonie en ritueel:</p> <ul style="list-style-type: none"> Beide bestaan uit herhaalde en vaste handelingen. Beide worden uitgevoerd bij een bijzondere gelegenheid. <p>Verschillen tussen een ceremonie en een ritueel:</p> <ul style="list-style-type: none"> Een ceremonie is een plechtigheid die een belangrijke gebeurtenis markeert. Tijdens een ceremonie worden rituelen uitgevoerd (een ritueel is vaak korter). Rituelen zijn uitingen die in bepaalde omstandigheden herhaald worden. De volgorde hierin is vaak belangrijk. Rituelen hebben vaak te maken met bijgeloof.
Opdracht 4	Per woord in het teamwoordenboek (max. 120 punten in totaal)
20 punten	<ul style="list-style-type: none"> De betekenisvolle zin is compleet en geeft de betekenis van het woord goed weer/de illustratie maakt duidelijk wat de betekenis van het woord is en ziet er verzorgd uit De betekenis is goed en duidelijk omschreven Het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
15 punten	<ul style="list-style-type: none"> De betekenisvolle zin is compleet en geeft de betekenis van het woord goed weer/de illustratie maakt duidelijk wat de betekenis van het woord is en ziet er verzorgd uit. De betekenis is goed en duidelijk omschreven óf het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
10 punten	<ul style="list-style-type: none"> De betekenisvolle zin is compleet en geeft de betekenis van het woord goed weer/de illustratie maakt duidelijk wat de betekenis van het woord is en ziet er verzorgd uit óf de betekenis is goed en duidelijk omschreven en het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden
5 punten	<ul style="list-style-type: none"> De betekenis is goed en duidelijk omschreven óf het woord is goed geschreven en het basiswoord is gevonden

Antwoorden bij de teamvragen – Voorspellen (max. 100 punten per vraag)	
Opdracht 1 (voor het lezen van blz. 116)	Voorspel hoe het verhaal van Tark verder gaat. Op basis van welke aanwijzingen heb je deze voorspelling gedaan?
Antwoord	Ter beoordeling van de leerkracht. Voorbeeld van aanwijzingen: - Het verhaal wordt verteld vanuit een zwaard: 'Ik zwiep door de lucht, snijd door brons en leer, iemand gilt, ik voel vlees, nog meer bloed, ik raak bot.' - blz. 112 'Tark laat me over de slijpsteen glijden die voor hem ligt, eerst mijn ene kant, dan de andere.' - blz. 112 - Er gaat iets belangrijks gebeuren: 'Het wordt mooi vandaag', zegt hij nog een keer. 'En daarna kunnen we rusten, jij en ik.' - blz. 113

Antwoorden bij de teamvragen – Verhelderen (max. 100 punten per vraag)	
Opdracht 2	Leg in eigen woorden uit waarom sommige stukken tekst schuingedrukt staan in het verhaal.
Antwoord	Elk schuingedrukte tekstdeel is een verwijzing naar het verleden, naar alle avonturen die Tark en Bijter samen hebben meegemaakt. - blz. 112, 113, 116, 117, 118, 119, 120, 121 en 122.

Antwoorden bij de teamvragen – Samenvatten (max. 100 punten)	
Opdracht 3	Vat de bijzonderheden van het zwaard van Ommerschans samen. Hierin moet duidelijk naar voren komen wat dit zwaard zo speciaal maakt (in vergelijking met andere zwaarden).
Ter beoordeling van de leerkracht. De volgende onderdelen maken het zwaard van Ommerschans zo speciaal: - Het zwaard heet zo omdat hij in de buurt van het plaatsje Ommerschans (Overijssel) is gevonden. Hij lag op boomstammetjes in het veen. - blz. 129 - Eromheen lagen ook nog andere voorwerpen: beitels, vuurstenen werktuigjes, naalden, stukjes brons en iets wat op een scheermes lijkt. - blz. 129 - De kling is heel mooi versierd en lijkt nog nieuw (alsof hij gisteren gemaakt is). - blz. 129 - Het lukt de bronsgieters van nu niet om het zwaard na te maken. - blz. 130 - De afmetingen zijn anders dan andere zwaarden (70cm. lang, 19cm. breed en het weegt 3 kilo). - blz. 130 - Er zit geen greep aan en het brons heeft geen gaatjes (er heeft dus ook nooit een greep aan vast gezeten). - blz. 130 - Het zwaard is niet aangescherpt (niet bedoeld om mee te vechten en dus geen wapen). - blz. 132 - Hij heeft vijf broertjes en zusjes die er precies hetzelfde uitzien, met dezelfde versieringen. - blz. 132 - Alle zes de reuzenzwaarden zijn neergelegd in een moeras. - blz. 133 - Ze hadden niet de rossige kleur van koper, maar de kleur van witgoud. - blz. 133	

Opdracht 4	Vul de tijdlijn over de verschillende archeologische vondsten aan.			
Archeologische vondst:	Bijzonderheden	Waar gevonden:	Rond welke tijd:	Bladzijde:
Zes reuzenzwaarden	Alle reuzenzwaarden zijn toevallig gevonden. De <u>Nederlandse zwaarden</u> werden ontdekt door mensen die aan het werk waren. Van de <u>Franse zwaarden</u> weten we niet precies hoe ze ontdekt zijn. De mooiste verhalen over de reuzenzwaarden komen uit <u>Engeland</u> . Een wandelaar uit Oxborough struikelde over het zwaard dat een stukje uit de grond stak. Het (dubbelgebogen) zwaard uit Rudham werd omhoog geploegd door een	Frankrijk, Nederland en Engeland.	Onduidelijk.	blz. 135

	boer. Hij gebruikte hem als deurstopper. Elf jaar later herkende iemand het zwaar pas als één van de reuzenzwaarden.			
--	--	--	--	--

Antwoorden bij de teamvragen – Vraag & antwoord (max. 100 punten per opdracht)	
Opdracht 5	Onderzoek welke verschillende soorten verhaalgenres er zijn en bepaal wat voor soort verhaal 'Ada' is.
Antwoord	<p><i>Ter beoordeling van de leerkracht.</i></p> <p>Voorbeelden van verhaalsoorten/genres:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Waargebeurde/historische verhalen - Gedichten/poëzie - (Auto)biografieën - Fictie (romans, detectives, enz.) - Mythes/sagen/legendes - Sprookjes/fabels <p>Het verhaal van Ada is een mythe: een verhaal waarin handelingen en gebeurtenissen beschreven worden uit een onbepaald verleden, en waarbij vaak goden, vreemde wezens en/of helden centraal staan.</p>

Antwoorden bij de schrijfopdracht (max. 100 punten per opdracht)	
100 punten	<ul style="list-style-type: none"> • Alle stappen van het stappenplan zijn gevolgd. • Elk teamlid had evenveel aandeel in het verzinnen van het verhaal. • Er is een duidelijk begin, middenstuk en een eind. • Het doel van het personage is helder. • De omgeving wordt gedetailleerd omschreven. • Er is beschreven in welke tijd het personage zich bevindt. • Er is regelmatig gebruik gemaakt van signaalwoorden. • Het verhaal heeft een duidelijk en gesloten eind. • Interpunctie is op de juiste manier gehanteerd. • De woorden/zinnen zijn compleet en goed geschreven.
90 punten	<ul style="list-style-type: none"> • De meeste stappen van het stappenplan zijn gevolgd. • Er is een duidelijk begin, middenstuk en een eind. • De omgeving is gedetailleerd omschreven. • Er zijn een paar signaalwoorden gebruikt. • Interpunctie is veelal op de juiste manier gehanteerd. • De meeste woorden/zinnen zijn compleet en goed geschreven.
80 punten	<ul style="list-style-type: none"> • De meeste stappen van het stappenplan zijn gevolgd. • De omgeving is omschreven. • Er zijn tenminste drie signaalwoorden gebruikt. • Interpunctie is veelal op de juiste manier gehanteerd. • De meeste woorden/zinnen zijn compleet en goed geschreven.

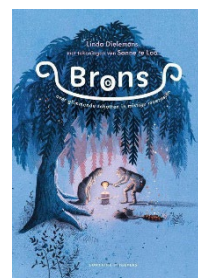

Antwoorden toetsen
Les 1-15

ANTWOORDEN TOETS LES 4

'Brons' – Linda Dielemans

	Vraag	Punten per vraag	Totaal
Begrijpend lezen	1, 2, 3, 4, 5	20	100
Woordenschat	6, 7, 8, 9, 10	20	100
Totaal			200

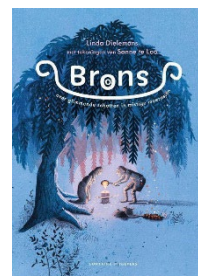

BL	1	B
	2	A
	3	C
	4	Van ruilen komt huilen: Doordat je in die tijd veel te maken had met tussenpersonen, moest je erop vertrouwen dat het goed kwam. Het brons kon van slechtere kwaliteit zijn als dat je dacht of de tussenpersonen kunnen bijvoorbeeld een deel voor zichzelf hebben gehouden.
	5	Ter beoordeling van de leerkracht. Bijvoorbeeld: archeologie - Bronstijd - opgravingen - Jeugdjournaal - Wikikids - Linda Dielemans - David Fontijn
WS	6	Ter beoordeling van de leerkracht.
	7	Ter beoordeling van de leerkracht.
	8	Ter beoordeling van de leerkracht.
	9	B
	10	B

ANTWOORDEN TOETS LES 9

'Brons' – Linda Dielemans

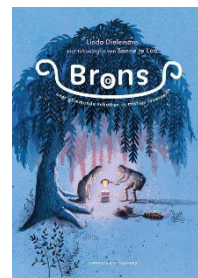
	Vraag	Punten per vraag	Totaal
Begrijpend lezen	1, 2, 3, 4, 5	20	100
Woordenschat	6, 7, 8, 9, 10	20	100
Totaal			200

BL	1	A
	2	D
	3	D
	4	De onderkant van het brons zat met klinknagels vast aan de greep. Als je met het zwaard zou gaan hakken, zou dit snel los kunnen gaan zitten.
	5	Oplossing 1: Het bronzen deel dat in de greep stak werd langer en de greep werd in twee helften vastgemaakt over het brons. Oplossing 2: Het bronzen zwaard werd uit één stuk gemaakt: ze werden inclusief greep gegoten (dus geen aparte greep meer).
WS	6	Ter beoordeling van de leerkracht.
	7	Ter beoordeling van de leerkracht.
	8	Ter beoordeling van de leerkracht.
	9	D
	10	B

ANTWOORDEN TOETS LES 14

'Brons' – Linda Dielemans

	Vraag	Punten per vraag	Totaal
Begrijpend lezen	1, 2, 3, 4, 5	20	100
Woordenschat	6, 7, 8, 9, 10	20	100
Totaal			200

BL	1	D
	2	D
	3	C
	4	De schrijfster verwijst naar de verhalen op de gekleurde bladzijden. Deze zinnen zijn korte samenvattingen.
	5	1. De schrijfster wil ons iets leren over de bronstijd. 2. De schrijfster wil ons vermaken met mooie verhalen uit het perspectief van brons.
WS	6	Ter beoordeling van de leerkracht.
	7	Ter beoordeling van de leerkracht.
	8	Ter beoordeling van de leerkracht.
	9	D
	10	C

Disclaimer

De inhoud van deze leerkrachthandleiding is het werk van Success for All - Nederland medewerkers van het GION, Rijksuniversiteit Groningen. De inhoud hiervan is vertrouwelijk en mag alleen gebruikt worden door scholen die toestemming hebben vanuit Success for All - Nederland om met het programma te werken.
